

5

היו צו מ"ס ונפתקו וכו' שהו"ל דין השני שבסעיף זה פירש הר"ש מדלג מפליג בין שהשאובין צאו מחלה או הכשרים ש"מ דכל ענין כשר עיין שם הרי שאובין גמורין שצאו עליהם מ"ג ואח"כ המשין למקוה אחר הכל כשר וכ"ש שאובים שהמשיכן צתחלה גם פשטא דמתניתין הכי משמע דתנן מים שאובים ומ"ג שנתערבו וכו' הרי שקדמו מ"ש ואף ע"ג דהרמב"ם נקט מ"ג ומ"ש שנתערבו לאו דוקא נקטיה על כן דבריו בזה הם דברי שגגה. שוב עיינתי בעט"ו שהביא דין זה וממנו העתיק אוחיו הש"ך ככתבו וכלשונו ממש ובמת"כ הגדולים האלו שלא השגיחו כראוי נדינים אלו: 7 פ"ח אין המשכה מועלת כו'. הראב"ד למד כן מדאמרין דמים היורדים על ידיו לא חשיבי כשאובה

(נח) כשר כאלו הוא נוצע. הטעם דאף דמחמת החוס עסקו מימיו מכל מקום דרך המעין לשלח גידין אילך ואילך ואוחן גידין לעולם נשאר בהם לחלוותים קצת ויש עליהם דין מעין כ"ש וכשצאו עליהם מ"ש מתעוררים מזה שיעור המשכה זו אין מעגמן להזיל מים בשפע פחות מג' טפחים:

מז פ"ח אין המשכה מועלת אלא על גבי קע או על גבי צינור שלא היה עליו שם כלי בתל ז אבל אם המשיך על גבי כלים אפילו כלי גדולים וכיוצא בהם לא הוי המשכה (הראב"ד):

הגה וי"א דאין המשכה מועלת אלא דוקא ל"א על גבי קרקע הראוי לבלוע זה אבל אם המשיך על גבי רצפת אבנים שאין ראוי לבלוע זה וכל שכן על גבי דף או כלי אע"פ שאינו פוסל המקוה לא מהני (ב"י) בשם מרדכי פ"ב דשעועות שכ"כ בשם הרוקח) וטוב להחמיר לכתחילה: מוז מקוה שנובע ונתייבש בקיץ והיה בור רחוק ממנו קצת ומלאוהו מים שאובים ונתמלאה המקוה מתחת הקרקע מאותם מים שאובים המקוה (נח) כשר כאלו הוא נובע:

שהמשיכוהו ש"מ דאפילו כלים שאין פוסלין המקוה אין ממשיכין עליהם ומשמע דאירי בכלי שאין צו בית קבול אלא שהוא מק"ט וכן יש בכלל הזה כלי שהיה לו צ"ק וניקב ונחבטל מתורת כלי קיבול דעכשו אינו פוסל המקוה מ"מ אין ממשיכין עליו מטעם גיסטרעל וכן הבין הכ"מ דבריו הראב"ד וכמו שבי' בס"י ד' ומה שפייס בש"ע אפילו כלי גללים וכו' זה הוסיף הב"י מדעתו ולא נמצא כן בשום מקום והדבר בעלמא תמוה והעט"ו כתב דאירי שפאס על פיהם ואפ"ה פסולים דגורין שמה יניח אוחס דרך קבלתם וזה דוחק דמנין לו להצ"י לגזור גזירה כזו מדעתו ויותר נראה דאירי בכ"ג שניקבו והרבותא היא אף דניקב ובטל מת"כ וגם תורת גיסטרעל אין כאן דלא מלינו בשום מקום גיסטרעל בכלי אבן וכ"ג קמ"ל דאפ"ה פסול כיון שהיה עליו מתחלה תורת כלי קבול. והש"ך כתב דאם נופלים מכלים כאלו למקוה ואין המים ראויין לצוא זולתם בל"ה פסול והיינו כלים המק"ט ויש ט"ס בסוף דבריו וכ"ל אפילו אינו כלי כגון אוכלין ועלי ירקות פוסלין. ובעיקר דינו של הש"ך כבר כתבתי בגבא ס"ק מ"ד דהיכא דכבר יש רוב מ"כ במקוה אין שום סכנה שיפסול משום הווייתו ע"י טומאה וגם דברי הרשב"א שהצאתי בגבא ס"ק כ"ו יש לפרש כן דפוסלין הוא לאו דוקא אלא כלומר שאין עולין וראייה לזה דעל הא דסעיף מ"ח הביא הב"י ת' הרשב"א בודאי אלו צא כל שיעור המקוה ע"י דבר המק"ט פסול הרי דהרשב"א עצמו לא פסל אלא כשכל המקוה הווייתו ע"י ט וכן המרדכי בשם ר"ש ב"ב על ענין הווייתו ע"י ט בכולו פסול על כן דברי הש"ך דדין זה ז"ע: 7 ע"ג קרקע הראויה לבלוע. כ' המרדכי בשם הרא"ם שמעתי הלמ"מ היא דנעין קרקע הראויה לבלוע ע"ש. ולכאורה הא דנקט הלמ"מ הוא שלא צדקדוק דכיון דאיכא רוב כשרים שוב אין השאובין פוסלים ואין ההמשכה אלא לחומרא בעלמא ואפשר שדעת הרא"ם כדעת הראב"ד דאם רבו שאובין על הכשרים פסול מה"מ אלא דלדעת הראב"ד אפילו צאו השאובין ע"י המשכה ג"כ פוסלין כגון מקוה של כ"א

סאה

וכיון דאיכא תרתי מנ להחיר ובתנאי שיהא צו מי תמנית ועיין בשאל (נט) לא יאחו בידו דן משום הדף לא קפדין פשוטי כ"ע מק"ט דף שאינו מיוחד לה כמ"ש בגבא ס"ק מ"ב דיני סלוות אצאר בסי לעשות מקוה (נט) יניח הדף בקרקע עליו וכן סילון שי שמקבל טומאה ו המקבל טומאה ל בחוץ ונמשכין לו צנור קטן של ע' למקוה כשר. וא אפילו מקלח להד טומאה לפי שהו מחס הקרקע או לא):

רמב"ן ור' מוז במה דברים אבל אם ממ המקבל טומאה המים לתוכו כז שממשיך המי

הרא"ם ודעת הרשב" משום שהוא פוסק ד לכך נקיט להו לכולהי פירש דנעין גומא ו דכולה צהמשכה כשר קלה מוציאה מידי א כן דראב"א דאיכא כ לקולא נקט לה צהמב צהכי אלא כסמס הו לשיטת רש"י יש ליש ס"ק י"ד

הרה"ק ר' מנחם מענדל קארואן זצ"ל

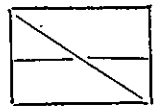
כשרים לא גזרו חכמים על השניים אפי' דאיכא גיל במקור שאזיין, המים השניים לא נפסלו ואם יתמעטו בסוף השאזיין יחזרו השניים להכשרן, ומיהו כל זמן שלא נתמעטו השאזיין מגיל אפי' דיש בשניים מים הן פסוליין דדין מי החליפין לרבנן בהראשונים לרי יהושע, ונראה דאם יש כי סאה מים כשרים ונפל גיל ונפסל ונעל סאה ונתן צי סאה, סאה אחת הוא מי חליפין, והשני נפסל, וחשיב כי סאה שאזיין ולריך שילאו כי סאה פחות גיל ואפי' שבעה שירד הסאה האחרונה לא היו גיל שאזיין במקור מי' לרבנן פסוליין גם הכשרים שנפסלו זה הצאים עליהם, [עיי לקי סקיי בשם הגדה דלמש"כ שם לא שייך לדון בנעל סאה לנתן סאה].

ג) ולי' הר"מ פ"ה הי"ז שכי כויד מקור שיש בו כי סאה מי' ונפל לחזק סאה מי' ואח"כ הרבה עליו מים כשרים הי"ז צפוסלו עד שידע שילאו ממנו כי סאה שהיו בו וחי קצין ויותר מרובע הקב ולא נשאר מן הכל שנפסל הוץ מפחות מגיל, סתום, שאם איירי במקור, שמחזיק יותר ממי סאה כדמשמע לשונו ז"ל שם אפי' כשרה, כל המים נפסלו ולריך שילאו כל מלאו, ולי' דהייק דרצוי מים כשרים לא מהני והכל נפסלים, חלה הקנתו שידע שילאו המים הפסולים קדם שצאו הכשרים, או שהמקור מלא זה וכנס זה וילא. וגם לי' ר"ש פ"ה מ"ה שכי מלאו י"ט סאה ל"ל דלאו דוקא חלה י"ט סאה וחי קצין ורביע הקב וכמש"כ בקמח סי' צי סקיי. ואף דאם נפרש דהכשרים הצאים על השאזיין מודים חכמים לרי יהושע שאינם פסולים רק כל זמן שהראשונים קיימים, ויהי לי' הראשונים ז"ל מיושב מי' או אפשר להקל בזה דאפי' לא לישהמיט לאשמועינן דמודים חכמים לרי' צ"ל צתלה שפסלו את המקור ונעל כל שהיה וכו' כשר, ועוד דאפי' למי סגי לעולם צמלאו ועוד, כגון מקור שמחזיק קי סאה וחי בו סאה מים כשרים ונפלו צו גיל ונפסל ואח"כ נתמלא צמים ושעפו כיון שילאו סאה ועוד כשר, והכח דדלי לא ילא חלה לפי השבון, ולא ילא סאה הפסול, ובשעתו אז לעולם צמין שילאו מלאו של כל המקור הקילו כמש"כ הראב"ד צם צע"ה דלעולם המים הצאים דוחים את הראשונים ותולים שהראשונים ילאו, אבל בנחערצו במקור לא שייך האי טעמא, ומיהו גם צמלא כיון שנכנסו המים הצאים הם שוכנים במקור ומחערצים ולי'.

ד) ובבעה"ב איכא צי נוסחאות ואין הראשון מזויר אבל נראה כוונתו דגם צמלא שאזיין מיקולין דסגי צמלאו ועוד דהראשונים דוחין את האחרונים, ואף אם ילאו לפי השבון ודאי יש כאן רוב כשרין, ונזכרה צי ס"ל דדוקא צנפסל צגיל מיקולין צמלאו ועוד וחינו עד מהרה, דכיון דאיכא רוב כשרין מיקולין, חל צבלו שאז צו רובו צמין לפי השבון או משערין להו מחלה על מחלה, והאי רוב כשרין משערין כשהמקור מלא והמים מתחליין להתחלק. ואם משערין לפי השבון אין לנו השבון מורה על חמחה המדה צזה דצבל עשה מתרצין הכשרים ומחמעעין הפסולים, ואם יש מי' לוג פסוליין ויילאו פי' לוג עדיין לא ילאו גי' לוגין אחרונים, ואי משערין מש"מ כשילאו פי' אמרינן דילאו מי' הראשונים, ומיהו לא נחפרש צדברי הראב"ד דכשילאו פי' אמרינן דילאו כלן, ושיעור מחלה ע"מ א"ה לומר דשוב הוא צסאה ראשון ואחרון, דמי יאמר לסאה ע"י שלא תדחה מן סאה ראשון כלום חלה תדחה את המים הראשונים צבלד כמו שבעשה הסאה הראשונה, חלה ודאי הדבר משתנה צבל סאה וסאה חלה שהראב"ד שם הוכיח ממתי פי' נ"ה דכשבוין מים במקור מים נשאר צו כי וילאו ממנו כי ולפי' לעולם כשילאו מלאו אמרינן דילאו מחלה, ואם היינו משערין לפי השבון רחוי לומר דילאו רוב, ואפי' צמלאו הראשון יש לנו הומרה, וכשילאו עוד פטם מלאו לא ידענו לשער שאם נימא דילאו מחלה מכל הראשונים לפי השבון שהראשונים היו מחלה כשרים ומחלה פסולים, שברי הכתשו צמלאו הראשון שאין היילאו לפי השבון ומה נשתנו חלו מחלו, ולי'.

ה) ודברי הש"ך ז"ל ס"ק נ"ו תמוהים מאד שכי שאם יש צבור מי' לוגין והאמה ק"ך לוגין וילאו פי' לוגין אי דיינינן צמע"מ שרי דצבר ילאו המי' לוגין ואי דיינינן לפי השבון ילאו מהשאזיין רק כי לוגין, ותמוה מה לנו ולאמה חלה צבור מלא שאזיין וכשהאמה

וכנס השאזיין וילאין חלה שהמשחיר ממי האמה צבור חזרין ויולאין ע"י דוחק המים הצאין אחריו, וכשילאו פי' לוגין אין חנו יודעין חשבון מדוקדק כמה ילאו מן השאזיין חל צבר ילא הרבה יותר מרובן, דכילא ארבעים לוגין צבר ילאו רוב השאזיין, כנלמד צ"ור זה, ואין שום נפקותא כמה הן מן האמה שחזן לצור, ואי שאזיין כונת ש"ך שלא ח"י הצור מלא חלה כי צו מי' לוג והוא מחזיק ק"ם

ונכנסו צו ק"ך לוג ואח"כ התחילו ללאת, למש"כ לעול כה"ג לריך שילאו כולם דהכל נפסל, ואף אי דעת ש"ך דסגי צילוח שאזיין, אכתי אין החשבון מדוקדק צמע"כ דלפי השבון צילאו פי' ילאו כי שאזיין שברי נחוספו הכשרין צבל רגע ולא היו השאזיין רביע חלה צרהשונה, ועוד הימא מש"כ דאי משערין מהע"מ ילאו מי' השאזיין, וכי המים נצוטים הן שילאו השאזיין מחלה ושאר המים מחלה, צין שהשאזיין מחלה צין שהשאזיין רביע וצין שכן עשירית דציש מחלים לוגין צבור וי' שאזיין הן וק"ך כשרין, כשילאו כי חנו מחירין דאמרינן י' השאזיין ילאו כלן צבנו כי וכשיש כי שאזיין וצמין שילאו מי' וכשיש מאה שאזיין צתלה לא סגי צילאו קי' ולא אמרינן הראשונים ילאו חלה אמרינן כי הראשונים ילאו לי' האחרונים, ולמה כשילאו מי' לא אמרינן דכי הוא מקי הראשונים שצאו צבור וכי מקי האחרונים, ומי פסק דכי לא ילאו מתערבות כל קי הראשונים חלה ממי הראשונים דוקא, ודברי הראב"ד חינו חלה צילאו כל מלאו ע"י ששפכו צתובו אז ילא מחיתו, ונראה דאין הן דעת כל הפוסקים לשער צמחלה ורואית הראב"ד מפי' חינו חלה לפי שיעתו דנתן סאה ונעל סאה היינו חפי' צמים שאזיין וקיי"ל להקל, וגם הרא"ה נופי' מספקא לי', ויותר נראה סחימת הפוסקים דצמלאו ועוד סגי חף צמלא שאזיין.

ו) ש"ך ס"ק נ"ו הביאו דברי האגודה במקור שנפסל צגיל כשהיו מנקין אותו שיש תקנה להוציא ממנו יותר ממה שהיה במקור צעבה שנפסל, ור"ל שאי אפשר לנגב את המקור חלה צעורה מרובה, וגם אי אפשר להציר שלא ישפך גיל מצלי שדולה לנקות ולזה כי אגודה ענה קלה, שאם נעלו גיל צעבה שהיה במקור י' סאה ינקו כמה שאפשר ואם ישאר במקור צי סאין שא"ה לנגב ינחו את הצי סאין וימשכו מים כשרין ח' סאין ואלה ח' סאין לא נפסלו שברי הן חליפי ח' סאין שהוליא, ויחזור ויוציא צי סאין וישפך לחזן והשתח צבר ילאו כל י' סאה שנפסלו, צדין ילאו מלאו ועוד, ולא הסכימו רבותיו ונראה שיש ע"ם שם ולי' דנתי לפני רבותי ולא הכשרו חם לא שהוליאו כו' ועמם דדוקא צתמלא המקור ושופף תלין שהולפו השאזיין שאין הדבר ניכר כל כך מי הן היולאין וייל שהאחרונים דוחין את הראשונים חל צשדולה צבלי אין לתלות שדלה הפסוליין, וכמש"כ האגודה שם.

ז) סעי' מ"ז אין המשכה מועלת כו' או ע"ג לצור שלא היה עליו שם כלו כו' צבר נחצהר לעיל סו' צי ס"ק י"ג דדין כלו לפסול המקור ודין כלו לענין קבלת עוממה חוקין הן, דכשעשה לשמש את הקרקע טבור מעוממה ופוסל את המקור, ואם נקוב כשפ"ה צבלי עץ ומתכה עמא וחיו פוסל, ואם קצבו צקרקע כשהוא נקוב ואח"כ סתם את הנקב חינו פוסל דרין קצבו ולצבור חקק, חל הוא עמא כיון שהיה כלו צתלוש לענין קבלת עוממה. וכן לצור שאין לו צית קיבול צתלוש וכו' של מחכת וקצבו צקרקע זהק צו צית קיבול צרות חינו פוסל כיון שלא היה צו צית קיבול צתלוש, חל הוא עמא חם לא נעשה מחלה לשמש את הקרקע, ויש להסתפק הכא מאי, כשקצבו צארץ דחשיב המשכה, אי כל שקצבו ואין לו צית קיבול חשיב צקרקע דכיון דחשיב צקרקע דאף חם יעשה לו צית קיבול לא יפסול חשיב נמי צקרקע לענין המשכה או צעינן שלא יקבל גם עוממה, ומדברי הש"ך ס"ק ק' למדנו דכל שלא היה על הצור שם כלו קיבול צתלוש אפי' דמק"ט מהני היציר לקרקע לענין המשכה, והא דליתא צשוי"ע או ע"ג לצור שלא היה עליו שם כלו צתלוש היינו שם כלו לפסול את המקור ודכיעא דלישתא הוא ור"ל או לצור קצבו צקרקע שאינו עושה שאזיין, וכי הש"ך דחה לצור המק"ט עושה המשכה היינו כשהיו המים צאין זולתו דל"כ פסול

8

סימן פה
בענין הנ"ל

7 להגה"צ הנ"ל

מכשול שהזכיר כהדג"ק, שלא ינא תקלה מזה לעמיד
לצוא כנ"ל, — ע"כ לענ"ד לא יעשה כזאת בישראל.

והנראה בזה, דלא זו אס נעשה מקודם כלי מהנייר,
אלא אף אס ישכילו שלא יחזרו הניירות
להדדי, צאופן שלא יהי להם תורת כלי, מ"מ אין
לעשות כה"ג, דהנה כבר הי' ויכות בין ה"מ, במקוה
שנעשה בלונדון לפני יותר משלשים שנה, שנחמדם אז
לעשות צאופן שצמקוס שצריך להיות המקוה, העמידו
דפוס, היינו שמי חיצות מנסרים, וצחון החלל שבין
החיצות, העמידו מוטות צרול מסורגים, וגם בשולים
מוטות כאלו, ועליהם שופכים הצעמענט עד שנשארו
המוטות מכוסים מן הצעמענט, הנשפך בין החיצות,
ואח"כ כאשר הצעמענט מתקשה מסירים הדפוס,
ונותנים עפר סביבם, וקצועים צקרקע, והעיר ע"ז רב
אחד, הרה"ג מוה"ר יעקב יוסף שפירא ז"ל, לומר
שהוא כלי וצנין בתלוש, כמעשה האומנים שעושים
כלים של צעמענט גדולים הרבה, ויכולים להעבירם
ממקום למקום, והוי כמו כלי שחקקו ולצסוף קצעו,
דאפילו אס יכולים לטלטל הכלי [אלא] ע"י שורים
מקרי כלי (שבת דף פ"ד ריש ע"א), וכן גבי האי
שירותא, דהוי מדלי לי עשרה בני אדם, דמיקרי כלי
(עירובין דף ק"ב ע"א), וכן כאן יכולים לטלטל
המקואות הללו, יהי צנורח גדול חבל הוא בצאפשר,
(ועוד העיר בזה הרבה מטעם הצרול שמעמיד
הצעמענט), והדפיס כ"ז צקונטרס ספר הנקרא בשם
רשמי שאלה, ונדפס שם ג"כ תשובה מאת הרב הגאון
האבד"ק טארנאפאל ז"ל, בעמח"ס שו"ת חצלת
השרון, שאף שמחילה הסכים להיתרא, משה נפשי
הדרנא מטעם הנ"ל, — אצל שאר ת"ח ובתוכם
הה"צ מוה"ר שלו מאשקאוויטש ז"ל משאטן —
לונדון, החזיקו בהיתרא, וגם הגאון מוה"ר חיים עוזר
מווילנא ז"ל, הסכים עמהם, וכן הרב מטארנאפאל ז"ל
בתשובתו בספרו מהד"ח (סי' ל"ג), כתב כיון שכבר
ינא בהיתרא עפ"י גדולי הדור, וכבר נעשה מעשה,
חלילה לו לומר איסור, ואמנם מהיות טוב, נתן קצת
חיקון ע"י נקב כמוליא רמון בשולי המקוה, והוצא
בספרי שם עיי"ש.

אחדשת"ה כמשפט לאוהבי שמו הנהדר, את
גי"ה קבלתי, ואף אמנם שמוטרד אני כעת ביותר,
בטרדות השכיחים מאד בעיר גדולה בלי ע"ה,
בעניני דיומא, לפני חג הפסח, ואני מושאל להם,
מ"מ לא אוכל לעבור על דברי כהדג"ק, מלהשיב
עכ"פ בקצרה, בנוגע לשאלה העומדת על הפרק,
בעיר מקיספארט שאין שם מקוה כלל, וכהדג"ק
ערר אותם ע"ז כמה שנים, וב"ה שכעת האזינו
לדבריו, ונקרא כהד"ג לשם לגמור את אשר החל
בעזה"י, ונתעורר השאלה דלהלן:

שבאשר שברצונם שיהי כותלי המקוה מעמידים
החמים, ע"כ רוצים לעשות ד' כותלים, מאיזה מין
נייר, (כמין טבלה שחורה ששלח לי דוגמא מזה),
וכן למטה בשולי, ואח"כ יחברו באש, את הכתלים
ביחד עם שולי, שחמימות האש יתיך אותם
לאחדים, ואח"כ כשיהי נגמר כלי מהנייר הנ"ל,
ישפכו בתוכו צעמענט /מלט/, ויתקנו בתוכו
הצעמענט, באופן שיהי אז כותלים (ובודאי גם
קרקעיתיה) של צעמענט, — והנה יען שחושש
כהדג"ק, שלא תצא ח"ו מזה תקלה שיאמרו
ששפכו צעמענט לתוך כלי, ונעשה מקוה כשירה,
ויהי נקרא על שם כהדג"ק, ע"כ ביקש כהדג"ק,
להשיב תומ"י אם אפשר לעשות מקוה כזו עכת"ד.

הנה לדעתי מקוה הנעשה צאופן הנ"ל, הוי רק כמו
אמצטיא גדולה שאינה מחוברת לקרקע, ואף
אס מחברים אותה ח"ו, הוי כמו חקקו ולצסוף קצעו,
ועד כאן לא החירו בחשו' עמק שאלה (חיו"ד סי'
מ"ו) ובחשו' מהרש"ם (ח"א סי' קמ"ה וח"ב סי'
ק"ב) צעמענט, אלא בנוגע לחשש כלי שקצעו ולצסוף
חקקו מטעמים המבוארים שם, ועי' בספרי (ח"ב סי'
כ"ב), אצל לא בנוגע לחקקו ולצסוף קצעו, — ואם
נשכיל ענה ע"י עשיית נקב בשולי המקוה, כנודע
מדברי הפוסקים בזה, נלא מדוחקא אל דוחקא כי אז
נצוא לחשש וחלין, ומה"ט צטלו צרוב המקומות, את
הרקת המקוה ע"י צרוא בשולי המקוה, ומהיכי מימי
נכניס עצמנו לכחילה לזה, — ונוסף ע"ז החשש

שו"ת הנ"ל יצחק חלק ה
אברהם ל' צבת יצחק ויי"ס צ
בבוג אברהם ל' הנ"ל יצחק חלק ה
אברהם ל' צבת יצחק ויי"ס צ

והנה כשאני לעמני צעשיית המקואות פה עירנו, דקדקנו לעשות ע"י בנין לבנים, מחוצרים אחת לאחת לקרקע, ואח"כ טחו אותם בצעמענט, וגם באספאל, באופן שאין צוה חשש כלי שחקקו ולבסוף קצעו, ואם משום חשש קצעו ולבסוף חקקו, כבר איתמר ב"י מדרשא להיתרא כנ"ל, אבל למעשה נודע שעושים מקואות דדרך הנזכר לעיל, וז"ל טעם ההיתר צוה, (כי לא ראינו כחוצ טעמם ונימוקם של המתירים הנ"ל, ונחזי אנו) משום שאף שעושים דדרך דפוס כנ"ל, מ"מ שולי המקוה היינו הצעמענט הנשפך לשולי המקוה, נוגע בקרקע עולם ומתחבר עם הקרקע, א"כ זה צעמנו הוא כמו קצעו צבנין, וכמו שהביא דרכי תשובה (סי' ר"א ס"ק ר"ו) משו"מ

איה מחצרים, לצעמענט הוא כמו קצעו צבנין עיי"ש, א"כ אף שאח"כ נעשה הדפנות צהדפוס, מ"מ הוא שוב כמו קצעו ולבסוף חקקו, ולזה שוב מהני מש"כ גדולי האחרונים הנ"ל כנ"ל, — וכ"ו היכא להצעמענט שצולי המקוה נוגע בקרקע עולם, אבל אם יש שם דבר המפסיק כמו הטבלה הנ"ל, שוב הוא כמו חקקו ולבסוף קצעו, דל"מ רוב ההיתרים המבוארים שמה, ואין לעשות כן ח"ו כנ"ל.

ר"ו כתבתי בהפזי, והנני חותם בכל חותמי ברכות ובצרכת רפ"ש יד"ו ע"ו.

יצחק יעקב ווייס

L

סימן פו

בענין הנ"ל להגה"צ הנ"ל

ב"ה ועש"ק חקת תשכ"ו לפ"ק.

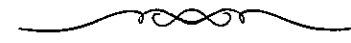
אחדשת"ה כמשפט לאוהבי שמו הנהדר, הנה עוד ביום ד' קבלתי ט"ג מהרב דניאל גולדבערג נ"י מדענווער להשיב על השאלה מדענווער לכהדג"ק, ולא ידעתי על מה, עד היום שקבלתי שני כתובים הבכ"א מאת כהדג"ק, וע"כ הנני להשיב על האתה, מחמת הנחיצות כמבואר בט"ג וכמ"ש כהדג"ק.

בנין מצעמענט, המוליך המים ע"י המשכה להבור, ועל הגג סוממין הלינור צמגופה כשאין צריכים עוד להמ"ג. או אפשר לעשות לינור אחד, עד סמוך לתחתית כותל המקוה, ושם יעשו ע"י צעמענט כ"י לינורות, המוליכים המי גשמים לכל צור, וצפיהם של אותם הלינורות מננין הצעמענט, יסתמו צמגופה של עץ כאשר יתמלאו הבורות, או כאשר יתמלא צור א' יסתמו הלינור של בנין מאותו צור לצד כמוכין.

הנה לדקו הערת כהדג"ק, כי צעשיית לשון בקנה הלינור של הפלאסטיק יש חשש כלי, ומש"כ כהדג"ק, כי כשהמי גשמים צאים להבור אז נפתח, עדיין לא יאלנו מהחשש, דשמא כבר נתאספו מים צמוך הלינור קודם פתיחתו ונעשו שאובים, וכמ"ש כה"ג בשו"א אמרי יושר (ח"ב סי' ס"ז), הוצא צספרי (חלק א' סי' קמ"ו אות ג'), ועוד גרע משם דל"ש לדון מטעם חיצורן למעיין עיי"ש, והיותר נכון או לעשות לכל צור לינור צפ"ע, וכמו שנעשה פה שיש לינור מיוחד לכל צור צפ"ע, והלינור הולך רק קרוב לתחתית כותל המקוה, ומשם נעשה כמין לינור ע"י

ובנוגע להצאת קרח טבעי על הגג, ע"י מדרגות של אלקטרי, כמ"ש כהדג"ק שליט"א. חוששני מאד שיסנס כמה בית קבול צאותן מדרגות, ושזו יש חשש של החת"ס (יו"ד סי' ר'), והנכון דרך הצ', ושיעשו על ידי המשכה למצואר צפוסקים. והנה מחמת שרצוני לשלוח המכתב קודם ש"ק, הנני מוכרח לקצר ולסיים בצרכת שלו' ויהי רצון שיזכה להמשך עבודתו בקודש עד ביאת גוא"ל צבי"א צבריאות השלימות. וחותם בכל חותמי ברכות.

יצחק יעקב ווייס

היה ת"ח יש לתקן ליתן צינורות אחרים שנעשו לקרקע או צינורות של פלאסטיק.

ידידו מוקיר.

משה פיינשטיין

סימן צה

במקוה שרוצים לעשות מארבע טבלאות לכל כותל רק טבלא אחת ומבלא למטה אם יש בזה חשש

כ"ח ניסן תשכ"ו.

מע"כ ידידי הרב הגה"צ מהר"ר חנניא יו"ט ליפא דייטש שליט"א הנודע בשם העלמעצער רבי.

הנה בדבר מקוה שרוצים לעשות ארבע כותלים מארבע טבלאות של מין גייר למטה בשולים ולחבר אח"כ באש את הכותלים והשולים, הנה פשוט שיש לזה הדין כמו מקוה מנסרים של עץ אשר אם הוא מנסרים הרבה שקבעו לכל גסר בחפירת בור המקוה היא כשרה, אבל אם הוא רק מארבע טבלאות טבלא אחת לכותל יש לאסור, והוא כמו באבנים שאינן ברמ"א סימן ר"א סק"ז אבל חבור אבנים הרבה לא מיקרי כלי, וכוונתו כשנעשו בחבור להגג וה"ה בחפירה שבקרקע שהוא בחבור דמ"מ צריך שיהיו הרבה אבנים, דאם נעשה בתלוש הא אפילו חבור אבנים הרבה ביחד שיכול לקבל איזה דבר וכ"ש לקבל מים הוא כלי גמור שיהיה פסול למקוה אף אם יחברוהו אח"כ לקרקע, וא"כ איירי בנעשו בחבור לקרקע ומ"מ מצריך שיהיה באבנים הרבה, וכן הוא בנסרים, אך לכאורה מלשון הרישא דהוא באופן האסור כתב אבן אחת שחקקו ולבסוף קבעו, משמע דמשתי אבנים ויותר כשר, שלכן כ"ש בארבע אבנים אבן לכל כותל שיש להתיר וכמו כן בארבעה נסרים וטבלאות, אבל כיון שבסיפא נאמר באופן המתיר חבור אבנים הרבה לא מיקרי כלי יש לנו להחמיר כהלשון שבסיפא דדוקא אבנים הרבה, ואף שלא ידוע לי בענייני טעם מ"מ הרי נאמר כן ואולי מפני שכן הדרך לעשות גם כלי, או שכיון שנתחברו זה לזה היטב נתבטל חשיבות החבור לקרקע, ואולי הוא מטעם דמצינו במטה בכלים פ"ח מ"ז שאף הכרע שהוא רק אבר אחד מהמטה שלא נסתלק ממנה לגמרי חשיבות שם המטה, דאף שעתה

כשהיא מפורדת טהורה מ"מ כשתתחבר למטה תהיה טמאה כדפי' כן הר"ש שם והתוס' סוכה דף ט"ו עיי"ש אלמא דשייך עליה עדיין שם הכלי קצת כיון שהוא חלק חשוב מן המטה, ולכן נהי שלא מצינו זה אלא במטה ולא בשאר כלים כתיבות וכדומה, ואף במטה הוא רק כשהיתה כבר במטה שלימה ולא כשעדיין לא היה חלק במטה, מ"מ החמירו במקוה אף בלא היה עדיין חלק מכלי אבל נעשה לזה שיהיה חלק חשוב מכלי שיהיה פסול למקוה ולכן כיון שהאבן היא גדולה שהוא לכותל שלם החמירו לפסול למקוה, וכן הוא בטבלאות ונסרים שאם טבלא ונסר הוא גדול ככל הכותל שהוא חלק חשוב מהתיבה אף שעדיין לא היתה בתיבה פסול למקוה, עכ"פ איך שנימא בהטעם משמע שבטבלא אחת לכותל פסולה למקוה דודאי דוחק לומר שלא דוקא נקט הרמ"א לשון אבנים הרבה, ובלשון תשובת הרשב"א סימן ת"ת איתא ואם אינו כלי אבן אלא שנעשה בית כנוס מים בבנין אבנים כשר, שזה משמע אבנים הרבה בכל כותל הבית, וכן מפרש הרמ"א בדבריו שלכן כתב הרמ"א חבור אבנים הרבה דוקא.

ומש"כ הרה"ג ר' יצחק יעקב ווייס הגאב"ד מנשעסטרע שליט"א סתם שהיא כמו אמבטי גדולה שאינה מחוברת לקרקע לא מובן לי דבריו, דודאי כשעושין אותה בחפירת בור המקוה היה כל טבלא תיכף מחובר לקרקע ככל המקוואות שבהרבה ערים שהיו נעשים מנסרים ואם יהיה מטבלאות הרבה אין בזה שום חשש, אבל כיון שהוא טבלא אחת לכותל אסור מטעם דבארתי ממשמעות לשון הרמ"א ותשובת הרשב"א.

ידידו מברכו בכל הטוב והשלום.

משה פיינשטיין

סימן צו

בענין האיסור לרחוץ אחר שטבלה שהביא הרמ"א שכן נהגו

י"ג מניא תשכ"ח.

מע"כ ידידי מה"ר שלמה שרגא ריבאק שליט"א.

הנה מש"כ הרמ"א סוף סימן ר"א דיש אוסרים לחזור ולרחוץ אח"כ והוא מהמרדכי פ"ב דשבועות שהביא מראב"ה איך ששמע שיש קורא תגר על

בנות ישראל הטובלות אם נכנסו אחר הטבילה במרחץ ושכן כתב נמי הרשב"ט, ודאי דעת יחיד היא כדמסיק הראב"ה שקרוב בעיניו דאפילו לכתחלה יכולה לרחוץ בתר טבילה לאלתר דהגזירה היתה רק לתרומה כמפורש במתני' סוף זבחים ובשבת דף י"ג דענין הגזירה הוא כפרש"י בשבת שמים שאובין יטמאו אדם שטבל כבר לפסול תרומה ובעלה חולין הוא עיי"ש, והוא מוכרח מהא דגזרו גם טהור שנפלו עליו ג' מים שאובין משום דאי לא הא לא קיימא הא, שהוא שייך רק לענין הגזירה שמים שאובין יטמאו אדם דיאמרו מ"ש הני מהני כדפרש"י התם, אבל אם היה זה גזירה על הטבילה לא היה שייך לגזור על טהור שנפלו עליו ג' לוגין מים דאינו מענינא דטבילה כלל, אלא ודאי שלא נפסלה הטבילה אלא שהוא גזירה שיטמא מחדש משום שמים שאובין גזרו שיטמאו אדם הטובל, לכן גם נפילת ג' לוגין הוא מענין זה ואם לא יטמאו בנפילה לא קיימא גזירת ביאת הטובל במים שאובין אחר שטבל, וטומאות אחרות הא לא שייך בשום אופן לאסור על בעלה דרק בדם נדה ולידה נאסרה על בעלה ולא בדברים אחרים, וגם מסתבר שאינו ענין טומאה כלל דלא מצד הטומאה שאיכא בנדה נאסרה לבעלה אלא דנהגו נתחדש בה שני ענינים ענין איסור לבעלה וענין טומאה שמטמאת שגוגע זה לענין תרומה וקדשים.

ולא הוצרך כלל לפ"ז להא דאמר ר"ג בחולין דף ל"א דבעלה חולין הוא דרך שם דאיירי בנאנסה וטבלה שלא בכוננת טבילה שהוא חסרון בהטבילה לקדש ולתרומה והיה שייך למילף דגם לבעלה שצריכה טבילה יהיה זה חסרון בהטבילה ותשאר גם באיסורה לבעלה, הוצרך ר"ג לומר דבעלה חולין הוא ואין למילף חולין מקדשים שלכן חולין לא בעי כוונה ומוכיח התם ממתני' ומקראי עיי"ש, אבל הכא שליכא שום חסרון בהטבילה רק שתיקנו טומאה למים שאובין בבא ראשו ורובו ביום שטבל ובנפלו עליו ג' לוגין מים לא שייך לאסור לבעלה אף בלא זה שהוא בדין חולין, והטעם שלא גזרו שתיפסל הטבילה ולא היו צריכין לגזור לטמא בנפלו על טהור ג' לוגין, הוא פשוט דלא שייך למיפסל הטבילה אחרי שכבר הוכשר, ועיין בזבחים דף כ"ט שאר"א זה לטעם שאין לטעות לפרש כפשטות הקרא דאם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו שפוסל הקרבן באוכל מזבחו ליום השלישי דאחר שהוכשר יחזור ויפסל, שלכן גם רבנן בתקנתם לא שייך שיתקנו פסול אחר שהוכשר, ואף לר"ע דהביא שמצינו בזב זבחה שאף שהתחילו למנות ימי הטהרה סותרין בראיה כל מנינם והתוס' הוסיפו

אגרות ש"ס - יורה דעה חלק 7

12

דמינו איננו חייב בש"ג ואף דקא פוסקים ס"ל דפטור ועל תשו
 גיר הספרדי חת"מ כלל א' ס' א' וס' ב' דהמחוק וכל לומר
 קום לי דבאונם גמור פטור היינו בניי בעידוף דמינו איננו כגון
 בליה אבל במהר הבאה דקיינו גנבי וגם עיניו ראו שם את המחוק
 לנגב בדואי אינו אונם גמור ולפחות הי"ל לקשר הכיס שבמכנסים
 וכדומה אין להניח במקומו בצבד הסמוך לבשר לכן אין שום דר
 לפטרו כיון שהוא ש"ג. והגלע"ד כתבתי :

סימן קא

ב"ה ב' צו ט' גיטן תרנ"ט ברעון
 להרב וכו' מ"ה משה יהודה ליב
 ראגענפיש נ"י מרץ דק' ראזוואראב :

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בזהה דכה בעניי שזה ו' חדשים
 א"י ליעטר לבעלה מפני שמואלת תמיד על עד הבדיקה
 כמו קורט בשר וע"פ רוב נלקט מהעד ולא נשאר כלום רק לפעמים
 נשאר רשע במראה נטוה קלת לאורם ומרגשת כאב גדול במקום
 א' והם בשעת בדיקה הם נזהרת מליגע במקום זה אין לה כאב
 ואינה מולאת קורט הגיל והם נוגעת שם מרגשת הכאב וגם מולאת
 הקורט בשר ויש לה וחסת קובע אבל א"ל הפסיק בטהרה מטעם
 הגיל ונחשו ע"ז קוטנות ומריבות בינה לבעלה. ור"מ הביא מהא
 דס' קפ"ז ס"ז דאם מרגשת במקום א' כאב ואינה מולאת דם א"ל
 שם יש לתלות במכה אבל מדברי גר"ב מה"ק ס' מ"ז מובאר דדוקא
 ביש לה מכה א"ל שא"י אם מולאת דם יש להקל וגם ספק אם יש
 להאמין בזה לרופאים :

הנה כבר כתבתי בכמה תשו' דבזה"ש שהרופאים הגדולים בודקים
 ע"י מראה מוטער שפיטנעל ורואים צענייהם מה שיש שם
 שפיר נוכל להאמין אם ב' רופאים זה שלא בפני זה מעדים בזה
 דהוי כמלתא דעל"ג דגם טכ"ס נאמן כמ"ס בנ"ח ד"ח וס"ח שם
 אר"י והבאתי מכמ"ק בזה ובפרט דליכא רגל"ד שהכאב המיוחד במקום
 א' ומולאת הקורט בשר שם דוקא מטיע לזה והיכי דיש אומניא
 ורגל"ד ל"כ דופא נאמן כמ"ס הרדב"ז ס' ת"י דבכה"ג הרופא נאמן
 בלא בדיקה ונחשו" דב"ס ס' קט"ה ליד דגם טכ"ס נאמן בכה"ג.
 ובדבר ההפסק בטהרה שהביא ר"מ ד' המו"ד ס' קל"ז דגם במכה
 מבוררת לא תלין לעיני ההפסק דבעיני שיהי נקי לגמרי והביא
 מדברי שו"ת מהרי"א הלוי ח"א ס' קמ"א שיעוד דאם הדם הבא
 מהמכה משונה מדם הווסת יש להקל ולכאורה יש לפקפק לפמ"ס
 הסוד"ט ס' קפ"ז סק"ד לחלוק ע"ד השב"י שיקרף הא דרם מהכה
 אכל הביא מתשו' דב"ס ס' פ"ז שיקרף ד"ו להקל וגם בסי' ק"ע
 שהחמיר היינו בדליכא מכה אבל בדליכא מכה י"ל דמודה דיש לנרף
 ד"ו וע' השו"ת ח"ס ס' קמ"ד שהטלה דאין להקל רק בדליכא גס
 ליה מערב המעיני על מכה ע"ס באמצע התשו' ואני מלתי בתשו'
 מהר"ח א"ז ס' קי"ב בדיון אשה הרמ"ח ומראה הדם משונה מדם
 וסתה וליד ד"ל דהוי ס"ס שמה אין זה ממראה דמים הטמאים
 כיון שא"ל בקיאים וטמא מן הצדדים בא ואף שדחה אח"כ דלא
 תלין בצדדים ומור וליד דאף דרוב דמים מהמקור ורוב דמים
 טמאים מ"מ כיון שמשונה מדם ראייתה יש לתלותו בטהור או מזדדין
 ואף שחזר ודחה ד"ל דהשמש עברן היינו ברמ"ח ובסתמא אבל בג"ד
 כשיזכור ע"י הרופאים שיש לה מכה ותמיד כשנוגעת שם מולאת
 הקורט בשר ונראה בחוש שכל משם שפיר יש להקל בהפסקה טהרה
 צעינו כזה כיון שיהי העד נקי מדם ווסתה. והגלע"ד כתבתי :

סימן קב

ב"ה ו' ת"ט ד' אייר י"ט לפב"י תרנ"ט
 להרב יהוד' וכו' מ"ה דוד בער עליאש
 נ"י אבר"ק קאמוניץ ברוס"א :

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במקומו שעשו צענין סקליעפ מיסוד
 המעיני ולמעלה וסוכו חור גדול משפתי"ג והרלפה בגובה

החת המקוה כתי לכניס ואבנים וזרורות ועל הרלפה שפכו לימענט
 אך נשאר חור פתוח הגיל שעי"ז מתחברים המים שבהמקוה עם מי
 המעיני בגובה ג"ט ולפי אורך ורוחב המקוה כבר יש שיעור ב'
 מקוואות וכששפכין לתוכה שאובין עד שיעלו בגובה למעלה מהמקוה
 יוכלו לטבול שם ובלהה מקוה קטנה וביניהם כותל צנו"ג מ"ס
 המעיני מפסקת בין מקוה הגדולה להקטנה ומחך הכותל חור
 טפה על טפה פתוח כדי שהמקוה קטנה תהי' מחוברת עם הגדולה
 וכותל מקוה הקטנה מחונית מבפנים עם קאלעיס לתפארת והרלפה
 מאבנים וזרורות ועליהם לימענט שפוך כפי הגיל ויען שאין המים
 שלמעלה מג"ט הגיל הגשפכין למקוה הגדולה מחזיקים שם בהיות
 החור בהרלפה פתוח ומוכרחים לתחום בברזא של עץ הנעשה לשם כך
 והוא פשוטי כ"ע כמ"ס הח"ס ס' רי"ח ע"ז חפ"ה ב"ד מקוה
 הגדולה מחופה מבפנים הדפנות והרלפה מאבנים קטנים ולימענט
 ועשו טילון של מחכות מחובר להגג שעם שינדלין ולהכחילם ומי
 הגשמים הנוטפין מהגג נשפכין לארץ ומשפין בקרקע רחוי בלעז
 ג"ט ומשם דרך ליטר כתי מאבנים בקרקע צחים להחפירה
 מ"ס ועומדים שם תמיד וגם יש חור טע"ט בהכותל שבין החפירה
 ובין מקוה הגדולה פתוח תמיד ומתחברים המים שבמקוה הגדולה
 עם מי החפירה ע"י השקה תמיד גם בשעת טבילה במקוה הקטנה
 וכבר טבלו במקוה זו הרבה נשים ועמה ערער הרש"ז ר' אלטר
 אבדי"ק קאסיטעין יש בהיותו שם לטבול המקוה עפ"ד הגו"ב דס"ל
 דבקטנו ולבסוף מקוה ל"מ בדאורייתא והביא מאומ"ל ז"ל החדש ס' י'
 ק"ט וקע"ב דתליא במחלוקת הקדמונים דלש"י ר"ס ורא"ש בפה"מ
 פ"ה דפריה מ"ז גבי שוקת שבטלע גם בדאורייתא מושיל קטנו ולבסוף
 מקוה אבל הר"מ מפרש דמייירי בטלע שבהר שמחובר משולם וכ"ד
 הרמב"ן ב"ב"ב ומו"ס הגי"ט ראי' מירושלמי שבת פ"ר"ע דפרד"ק על
 רב דאמר המשחמה לבית אסרו מהא דהשוקת שבטלע ומשי שקבעו
 ולבסוף מקוה והדר פריך דגם בית הוי קולבנ"ח ומשי סמיחן של
 אבנים לשם ע"ז אוסרתן כתב הרב הגיל דהתם למאי דס"ל דלרב
 בבבא ולבסוף הקדישו אין בו מעילה אבל להש"ם דין במעילה (ד' כ')
 מובאר דלרב מעל א"כ חיקשי לרב מהשוקת שבטלע ובע"כ דס"ל
 דמייירי במחובר מעיקרא וכיון דבקיובין אבנים הוי כלי אלא דקולבנ"ח
 ל"מ בשל תורה ובפרט בלימענט שאמרו קלת בקיאים שיכל להטיל
 כחתה ועכ"פ הוי הר"א א"כ גם דיעבד לריך חיקון והביא ס"א מודעי
 הב"ח ס' קל"ח ור"מ האריך להסיר תלוותו דבג"ד הוי דרך בנין
 וגם הגו"ב מודה כמ"ס בגו"ב ס' קמ"ב להדיא וגם הביא מהח"ס
 ס' קל"ח וס' רי"ז כמה חירוים על קו' הגו"ב ובמלכותי טהרה
 הביא בשם הג' רש"ק דבכלי מחזיק מ"ס בלח שאינו מקב"ט
 מה"ת י"ל דלכ"ע הוי רק איסור דרבנן אבל בגו"ב שם מובאר דגם
 בכה"ג מקבל טומאת מדרס וגם דחה ר"מ פ"י הפ"מ בשבת כפ"י
 ד' הירו' פ"נ"ע הגיל כמ"ס סומותין של אבנים אוסרתן דמייירי
 שהשתחיה להן מתלוש ואח"כ צנאן דזה פשיטא שכבר נאסרו בתלוש
 אלא ר"ל כמ"ס בלו"ס סק"ט דלענין ע"ז לא צעיני שיהי' כלי בתלוש
 דכל דבר תלוש נאסר אף שאינו כלי ומיד שנתלוש האבנים הוי גמר
 מלאכתן לענין ע"ז לכן גם בתלוש ואח"כ חבדן הוי בתלוש משא"כ
 במה דבעי' שיהי' כלי דוקא ומ"ס לחלק בין יכול להטיל כחתה
 אין לזה שרש ורק שהג"ל החדש חודש כן ובג"ד א"י להטיל כחתה
 עכ"ד שאלתו :

הנה בנזק ד' הגו"ב כבר הארכתי בתשו' [ע"ל ח"א ס' ל"א וס' י'
 קל"ד] וגם צעינין מיבור לימענט העליתי ג"כ כדברי ז"ל החדש
 הגם שלא ראייתו משולם ואינו ת"י ואלוה א"ח"ז נודע לי כי בכמ"ק
 עושים מקוואות כאלו וגם כתבו לי ששאלו לבקיאים ואמרו שהלימענט
 לבד א"ל להטיל כחתה מבלעדי האבנים לכן אמרי שוני מחמתי
 והסתמתי להכשיר מקוה כזו בשעה"ד שא"ל לתקן צעינין אמר כי הגה
 יסוד ראייתי מהש"ס סוף חגיגה אף דמוכח משם דגם בנעשה לשמש
 עם הקרקע ל"מ בשל תורה היינו צה"י כלי בתלוש כמו המוצח
 אלא שנעשה לשמש עם הקרקע אבל מ"מ לוכא הוכחה להיכי
 שקבעו ולבסוף חקקו ד"ל דמוהי גם בשל תורה והש"ס דכ"ב כבר
 כתבתי בתשו' הגיל ד"ל דעיני השם שיקרא בפ"כ מקוה מהני
 שיהי' הקביעות מושיל גם בשל תורה והבאתי מדברי הפ"י שבת
 (ד' ג"ח ע"א) בחוס' ד"ה אש"פ שמכרה וכו' שהוכיח מפכ"ח דכלים
 דעיני השם מהני בטומאה להוליא מטומאתו כאלו נכסר וע"ס עוד
 בסוכה (דף י"ט ע"ב) במשנה דמחלת מ"ס בזה וא"כ בשלמא
 היטור וכדומה שאין צו שיעי השם שפיר ס"ל להש"ם דהקביעות
 ל"מ

חלק ד' - שו"ת מהרש"ם

האון וכו' שאלת מרדכי בבבא בבבא

ל"מ בשל תורה אבל בחיבה ששואם למקום דעם מקוה הוא בקרקע כמ"ש בתורה פ' שמיני אך מעטין וזכור מקוה מים יהי' טעור א"כ שמיני שמו משוי לוי חיבור וקביעות גם בשל תורה ואף שבג"ד ל"ש ד"ו שמתחלה עשייתו כך הוא מ"מ י"ל דשמו משוי ל"י קביעות להקרקע גם יש ראי' מצרייתא דקב"ה (דף פ"א ע"א) דה"ר חפי פותחא וכו' אע"פ שהבין דלתא ונקבצו במסמרים טעורין שכל המחבור לקרקע קרקע ולש' חו"ס וריטב"א מיידי בשל מחכות ומוכה דכיון שלא הי' כלי בתלום מהני החיבור לקרקע גם בשל תורה וע"פ בהגהת מלפ"ה איתן שהוכיח משם דאם קודם הקביעות לא הי' ראוי לקב"ט לביע' לא נעשה כלי בחיבורו לקרקע ע"ש ואף דלש' רס"י ומהר"מ ומנ"ס ופ"י שם אין ראי' מ"מ עכ"פ מוכח שגם דעת חו"ס וריטב"א להקל וגם הבאתי מפי"מ להר"מ פ"ה דכלים מ"א גבי תעור של מחכות דמפורש דבמחבורו לקרקע מהני גם בשל תורה וזה סותר למ"ס בעלמא דפ"ד דמקוהות מ"א דדוקא לגבי טעור דרעבן שנטעשה מתחלה אדעתא לחבורו לקרקע ודרכו בכך שאני וא"כ הי' במקוה שדרכו בכך וממיר נעשה בחיבור לקרקע והבאתי ממוספתא שבר"ס פ"ב דכלים מ"ג גולת הטעמי וכו' ושל בעה"ב אפי' כילה של מחכות וכו' טעורה שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע וע' בנקד"כ י"ד סי' ע"א ועוד הבאתי מחמ"ק בזה ובפרט כ"ד להחמיר בזה וגם הרי הוא שעה"ד שא"א לחקן חשש לעו בודאי אין להחמיר בזה ולא הרבה ולא כעגס יהושע אלא בע"א רק בהואה גדולה ומשך זמן הרבה ולא כעגס יהושע אלא על שביטל' מכו' לילה א' כדאי' בש"ס בעירובין (דף ס"ה) ולמה נחמיר בזה שיש כמה דרי קולא נס לש' המחמירים ובפרט שיש כמה ראשונים המקילים בזה וכדאי הם לפתוך עליהם אפי' שלא בשעת"ד לכן הגני מסכים עם ר"מ להסביר המקוה והנלע"ד תבתי :

ערב כלבו לעשות מעשה זר כזאת בלא שאלת חכם בני צור' בעל כסף ועליו יערה רוח הבורא. והנלע"ד תבתי :

סימן קד

ב"ה ב' שמיני ב' א"ה דפסח תרנ"ט
להרב וכו' מו"ה יוסף שווארמץ נ"י מק'
מאמא. בארץ הנר:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שעשה לו העמדה של י"ש אלא ישראל מומר לשלמו לו ע"י הבאהן זמן רב קו"פ וה"ש בא ביום י"ג יוסף ערב שבת ולא הי'ל פנאי לקבלו והנימו על הבאהן ולא מכרו לעכ"ס בסכרו שזינו שלו עריון וזכוה"מ' פודע לו והוא היוק רב של כמה מלאות ר"כ:

הנה באם שעדיין לא שלח הקונה להחזיר המעות על ה"ש רק שהמוכר סמך עליו והאמינו ושלח לו ה"ש יש ללמד שעדיין לא זכה הקונה בגוף ה"ש אף שבד"מ יוכל המוכר להכעו לקבלו מ"מ עדיין לא זכה בגוף החמץ וכיון שהי' בבית עכ"ס והאחריות על הבאהן הי' מקוים להחזיר והמחזירי של הבאהן בודאי לא זכו בו עבור הקונה דאין שלימות לעכ"ס ולא כיוונו לזכות אבל בג"ד שגם המוכר ישראל א"כ הרי אי נימא שלח זכה בו הקונה א"כ עדיין הוא של המוכר וגם הוא לא חזרו לעכ"ס וגם אם החמץ על אחריות הבאהן מ"מ ל"מ כלום והחמץ אכסור אבל כפי שכתב ר"מ שהמוכר אוכל ומוכר חז"כ' וא"כ ישראל נזהרים שלא לקנות ממנו נראה שאין חיוב על הקונה לפדותו מן הבאהן ויכול לבקש מהם לשלמו בתורה והוא יסלם הולאת הבאהן וההיוק שיתבעה המוכר ואין זה בכלל מושגי איסור למומר דאפי' דליכא משום לפי"ע איכא משום מסייע לעוברי עבירה וע' בש"ך ודג"מ י"ד סי' קנ"א ושאר אחרונים בזה דהכא דאכתי לאי זכה בו הישראל מ"מ אינו מחויב להפסיד ממנו כדי להליל אחרים ממכשול כדמוכח מדברי מהר"ו ורמ"א רס"י קנ"ז ועמ"ש בדעת סי' כ"ז סקנ"ז וגם בתש"ש שמה יחזור וימכרו לישראל מותר להחזירו למוכר בכס"ג והבאתי מדברי הח"י סי' ת"מ וסי' תמ"ח ועוד מחמ"ק בזה אך דבכס"ג הי' ראוי לפרסם שזוהי ישראל ממנו אם אין חשש היוק ממון בכך. והנלע"ד תבתי :

סימן קה

ב"ה ב' שמיני א"ה דפסח תרנ"ט
להרב המאה"צ וכו' מו"ה אפרים אייערבוך
נ"י אבר"ק הארזיב :

מכתבו הגיעני וע"ד הדוד' שכתב ר"מ מר"מ שעוד בשנת תרמ"א הסביר לו ארון מקוה על ל"ז שנים שיעמוד שם בנינים ובסוף הזמן יחזור לו הארון אף וע' מחות וז"ו ר"כ שלוח מר"מ ור"מ יקבל לעלמו העלים מהבנינים וכן עשה ר"מ וזכה שם קרעלמט ומקבל שכירות בכל שנה ק"ה ר"ב ובשנת תרנ"ה קיבל ר"מ קאנטראקט אחר מהארון שמכר לו כל הבנינים ור"מ שלח ב' אגשים עם שר הערכאות והרם כל הבנינים ולקחם לעלמו ור"מ הבט בזה העתקה מהקאנטראקט שלו בדא"ה וזכה ע"ז שישלם לו ר"מ אלק' ח' מאות ר"ב ועמ"ש ב"א לר"ן ור"מ קוש"ן כי ע"י שנקרע גוף הקאנטראקט שלא רק העתקה והמחיות נאכדו ועוד שאר טענות ור"מ הביא דברי רבנים הנכבדים ומה שהשיג עליהם :

הנה לענ"ד כיון שהבנינים היו בחזקת ר"מ כמה שנים ור"מ הרסן בכח דא"ה והיו עדים יהודים שהרסן ולקחם לעלמו א"כ הרי בתפוסה ע"י ערכאות לא מקרי מוחזק כמ"ש הר"ש"ל וש"ך סי' א' ואף דשם לא נבחר דין דיעבד וע"ש בתומים ונה"מ ובתש"ו כ"ב מ"מ ח"מ סי' ל' חוקר בזה ע"ד מהרי"ק ועוד דדוקא בתש"ו ונתן ליד עכ"ס לא היה כמחזק משא"כ בתש"ו לעלמו אבל בתפוסה נעלם ממנו דברי תש"ו ח"י לספר ירוקן סוס"י כ"א דמפורש דגם בתש"ו לעלמו ע"י עכ"ס אין לו דין מוחזק אם יש עדים ואין לו מנו דלהר"מ ע"ש וע' בבאה"ג סי' שפ"ח אות ר' שרמז בקלרה ל"ז וע"ש בתש"ו רשד"ס ח"מ סי' קמ"ה ואב"ן שהשם סי' ג"פ ובתמ"כ

להש"ך סי' ל"ז וסי' קי"ד חתום סי' כ"ב שהאר"ך שחפס בדא"ה יוכל לומר בדיעבד אין לו דין מוחזק להר"ש"ד סי' ר"ג שכתב שעמד ר"מ ומיחה ורלה האגשים לקולו וגם אין שעה ס"ט דבלא ידע וזכה בכח הקאנטראקט ונה"מ סי' פ"ט סק"ז ולו ומר הבנינים ומחויב ל לו היוק בידים בד"ג כיון ל"י גם בגרמא חייב כמ זה אינו כהנה וכו' וב"ז ל"ג סכ"א ובשער משפס סי' כ"ז לא נתיח לזה ולל והיוק אפי' כ"ש מגלגלין ועמ"ש בתומים (דף ל') מגזילה הי"ט וש"מ ב"א ל"ח ע"א) ד"ה מחויב ל הקלקול גם מה שלא מו לא ס"ל כהתום בזה. ו לעלמו ובכח ה א"כ בעיקר דין גרמ ר"מ מוחזק ונא ר"מ ויפטר מזה דדוק מטעמא דתמיכנא מו

ב"ה א' במדבר
להרב הדין חו'
ראבינאווי

מכתבו הגיעני וע' ד' הקדוש לאמר הכתיבה והביא כתיבה אין להחיר למן אינו
הנה בגוף הדבר הג' דכיון שעושים ע"מ לחקן וגם בתש"ו מתשו' הר"ן שבב"י י"ז אגשים לאבי הש"ך ז"ל בכמה תשובות והבאתי דאם אשה היא זה הט ואין להחיר מטעם הו היום כלל וכו' ע"ש והג שם ואיכא תורף ללאת הספק שהיא אשה ל"כ וגם הבאתי ראי' מתש"ו ביד אפרים והבין א' האומיות מותר למחוק מחמיי"ם שלא למחוק. סי' ע"ז וזה דוקא בזמי האות אדרבא סתמא וכו' ש"מ) ד"ה משום וכו' דבמחמ"ש שלא לשמה"ק (דף מ"ח ע"א) דמיו ל **אור"ח** הנה ר"מ י לחתוקו משב גשאלתי בזה מהרב ל"ב סק"ח ושם האר

סימן שיב

הויתו על ידי טהרה

אמנם לשיטת הרמב"ם הויתו על ידי טהרה אינו פסול במקואות וכמבואר בבית יוסף, וכן שיטת הראב"ד, והרמב"ם מפרש המשנה דגוטפין שעשאן זוחלין במעין שוירד טיפין טיפין ועביד לה זוחלין בדבר המקבל טומאה לא מהני ואינם מים חיים, אבל לדידיה ממשיך מי גשמים בסילונו דמתכת דלא בעינן במקוה הויתו על ידי טהרה כלל.

והנה לכאורה משנה מפורשת כהרמב"ם שאין פסול הויתו על ידי טהרה במקוה, שבפ"ו (מ"ג) איתא, "שלשה מקואות בזה עשרים סאה וזוה עשרים סאה וזוה עשרים סאה מים שאובין, והשאוב מן הצד, וירדו שלשה וטבלו בהן ונתערבו, המקואות טהורין והטובלים טהורים" ע"ש, וקשה הא נעשה מקוה דארבעים סאה על ידי האדם הטובל שהוא דבר המקבל טומאה, וא"כ אין הויתו המקוה בטהרה רק על

במשנה במקואות פ"ה (מ"ה), וגוטפין שעשאן זוחלין סומך אפילו מקל אפילו קנה אפילו זב וזבה יורד וטובל דברי רבי יודא, רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו, ופירש הר"ש דמירי במקוה שנפרץ שפתו וזוחל, וסומך בדבר המקבל טומאה ולכן לא מהני דבעינן במקוה הויתו על ידי טהרה וכמבואר בזבחים (כה:), וכן דעת הרא"ש, רמב"ן ורשב"א דאסור להעמיד מקוה בדבר המקבל טומאה, ולכן אי אפשר להביא למקוה המי גשמים על ידי סילונו דמתכת דמקבלי טומאה, והיינו אם המים גופלים להדיא לתוך המקוה מהסילון, דברואה פני המקוה הוא דפסלינן בדבר המקבל טומאה וכמבואר בזבחים (כה:), אבל אם גופלין על שפתו ונמשכין להמקוה או שמחבר לפי הסילון בסוף ציגור קטן דעץ או חרס שאיננו מקבל טומאה כשר וכמבואר בש"ע (ס"ק מ"ח.א.)

פסול דמום או מחוסר זמן, אבל כאן אינו פסול רק אינו מים, ואם אחר כך ראוי דתשמישו ומראהו כמים ממש כיון שעומד לכך כשר, וראה לדבר דמים שהגלידו אם נימוחו כשר במקואות וכמבואר בתוספתא דטהרות פ"ג (מ"ג), אף דבשעה שהגלידו נדחו וכמבואר כעין זה במנחות (כא). בדם שקרש ע"ש, וע"כ כאן אינו מים עכשיו אבל חזי ולכן לא נקרא דחוי, וא"כ הכי נמי בחם ונתקרב כשר לכ"ע ודברי הפמ"ג ומ"ב צ"ב.

אמנם בהא נחיתנא וסליקנא שבנידון דידן שהיד סולדת בו שנצטננו נראה שיש מקום להקל גם לענין טבילת נשים, וא"ש מנהיגנו היום לחמם לנשים עד שיד סולדת בו ואחר כך מתקרב וטובלת שם דו"ק היטב בכ"ז.

7 א) ועכשיו נבאר בזה לענין מה שנהגו ברוב המקומות (ובפרט פה בארנה"ק כמעט בכל המקואות ממש) סדין הבור ב, אייזן ביטען" (צעמנט עם חוטי ברזל) דבזה מתקיים טפי ומתחוק ולא בא לידי זחילה, וכבר עוררו רבני זמנינו ופקפקו דמעמיד בזה בברזל דמקבל טומאה, וא"כ ראוי לחוש דפסול, אבל כבר הבאנו שהחח"ס ונו"ב העלו שאין לחוש כה"ג שאיננו אלא מוגע זחילה, ואפילו הד"ח זצ"ל מפרש דאוסר רק בטסי גחושת שמפטיק בין המים להבור והנה כטובל בכלי, אבל ב, אייזן ביטען" רק למטה ביסודות, גם איהו אינו אוסר ע"ש היטב, ובפרט לפי מה שביארנו שאין ראייה ברורה מהתוספתא לכאורה שרי בלי פקפוק וכן גוהגין.

אמנם מצד אחר היום דוקא נראה לכאורה שיש להחמיר טובא בדין זה, שבאמת גסותפקו האחרונים גם אם יצקו בצעמנט עב לבד סביבות דפגות הבור היאך כשר לטבול בהמקוה והא צורת כלי עלה בכך, והנה קבעו ולבסוף חקקו דלא מהני לטבול בתוכו דפסול מדאורייתא (וכמבואר בתוס' ר"י ד שבת טז. ונו"ב ועוד פוסקים), והאי כלי העמיד נמי לקבל בתוכו המים שלא יזחלו, וא"כ נעשית לקבלה, ועיין בשו"ת מהרש"ם ה"ב (סימן ק"ב), וביארתי במק"א דהא דקבעו ולבסוף חקקו לא מהני מדאורייתא לטבול בתוכו, היינו

מאתנו טעם חומרת חז"ל בנטילת ידים במים כ"כ, ואולי מאחר שהקילו שבטהרה במים שאובין בכלי הזמירו עכ"פ במים גופא ליהוי כמי כיוור או מי חטאת וצ"ב).

עכ"פ הלוא נפלה בכירא עיקר הראיה מרש"י להחמיר בטבילה בחמין שהיד סולדת בו, שבנטילת ידים דוקא דאפילו שנוי מראה פסול שפיר מפרש רש"י דהכי נמי בחמין ניכר דגשתנו בכך ממים בעלמא וע"כ פסולין, אבל במקוה לא פסלינן אלא אם עירב יין או מוהל וכדומה, ושנוי מראה לחוד לא פוסל, וא"כ הכי נמי טובל בחמין אף שבטלו ונשתנו בכך מתורת מים בעלמא, דכיון שלא עירב בו דבר לשנוי המראה כמו יין וכדומה במקוה כשר, ויש לומר דמותר לטבול גם בחמין שהיד סולדת בו שאין שום ראייה מנטילת ידים, והיינו דלא כהאחרונים שהבאנו וכלע"ד.

וביותר נלע"ד דבזבחים (כ.) איתא דכל שתחלת ברייתו מן המים מטבילין בו אפילו נשתנה שאיננו עכשיו אלא עינו של דג, וכן פסקינן בש"ע סימן ר"א (ס"ק ל"ג) ע"ש, והני חמין שהיד סולדת בו אף אי נימא שנשתנה בכך שאיננו מים, הלוא עכ"פ תחלת ברייתו מן המים ומהאי טעמא גופא כשר לטבילה, וע"כ נראה כדברינו דרש"י מירי בנטילת ידים דוקא ובהא פסול שנוי מראה ולכן פסלינן נמי חמין שנשתנו, משא"כ בנטילת ידים באמת לא מהני בתחלת ברייתו מן המים, ועיין רש"י ותוס' שם בזבחים דמשמע להדיא כדברינו שבתחלת ברייתו מן המים כשר לטבילה דוקא ולא לנטילת ידים, רק מקשינן דאפילו בעינייהו נמי, והיינו שאפילו כל המקוה כשר בעינו של דג ולא דוקא ההשלמה, אבל עיקר הדין אמת דפסול לנטילת ידים ולהכי פסלינן נמי חמין אבל בטבילה כשר כמי"ש.

ואמינא עוד שעיקר דברי הפמ"ג ומ"ב להחמיר בחמין שהיד סולדת בו ונצטננו צ"ב, דרק בנדחת וחזר על ידי פעולה מיבעא לן אי חזרו וניעור, אבל במים חמין שנתקרו שראויים אחר כך ממילא, לא מיקרי דחוי כלל, ואף שבימא (סד.) מפורש דמחוסר זמן מיקרי דחוי ורק אינו חזי מעיקרא, וכן מום עובר אף דחוי ממילא נקרא דחוי ופסול אחר כך לולא רבוי קרא, נראה דהתם נדחו משום

חלק 3
הרמ"א לישב סגור בן ס"א

ולע"ד נראה לתרץ הקושיא שכבר הבאנו דהיותו על ידי טומאה פוסל רק שמביא למקוה ממש ורואה פני המקוה, וא"כ יש לומר שאם המים הגיעו לבור בהכשר בלי סיוע דבר המקבל טומאה, ובדבר המקבל טומאה הוא שמסלק הפסול דשאובין, כיון שאין עיקר היות המקוה בדבר טמא דוקא, אינו פוסל הא דבעינן היותו בטהרה, וא"כ בגי' מקואות שהמים הגיעו בהכשר, והאדם רק מחברם לסלק פסול שאובין, וכח"ג אין פסול דהיותו על ידי טהרה שאין עיקר היותו בכך דוקא.

ונראה דבמחט שעבר עלה הגל דטהורה, אף שעיקר היות המקוה התם בידו דמקבל טומאה, ע"כ היינו טעמא דממשיך מי המקוה ועדיין במחוברין, וכח"ג אין פסול היותו בטומאה, ואפילו להפוסקים שגם כח"ג פסול, ואסור להעביר מי מעין למקוה אף שמחובר עוד למעין, התם מפני שעובר בסילון דמקבל טומאה, ואינו ראוי שם גופא למקוה, ואחר כך עבד מקוה ובחזיבור מים לחוד לא הוכשר, אבל אם רק מעביר המי מעין הלאה בידו אבל ראוי תמיד לטבילה לא הוה כמקוה חדש וע"כ לכ"ע כשר כנלע"ד.

ודבר חדש העלה בשו"ת, התם סופר" (יו"ד קצ"ט) דלא סגי במה שהצינור מול המקוה ממש אינו מדבר המקבל טומאה, אלא גם המעמידו אסור ליהוי מדבר המקבל טומאה, והביא ראיה מדברי הרא"ש שם במשנה שנדחק בעלי קנים דכשר היאך כשר, והא האדם מחזיק העלים, וא"כ היותו בטומאה דאדם הלוא מקבל טומאה, ומתחזק דמיירי שנתגם שם ולא היו בידו כשעבר עלה המים ע"ש, ותמה הח"ס למה לא קאמר בפשיטות דמיירי באחו בצד השני שלא כנגד המקוה, וע"כ מסיק שאפילו אינו כנגד

ידי טומאה, והיאך מכשרינן המקוה והיא פליאה עצומה, שוב מצאתי ב"משנה אחרונה" שמעיר בזה, ומסיק שזהו ראיה ברורה לשיטת הרמב"ם, וצ"ע על הש"ע ופוסקים דלא מסקי הכי.

אמנם לכאורה ל"ק כלל, דבעצם ראוי להקשות נמי על המשנה ספ"ו דמקואות במחט שהיא נתונה על מעלת המערה היה מוליד ומביא כיון שעבר עליה הגל טהורה, וכן מבואר בש"ע ס"ק נ"ז ע"ש, וקשה כיון שמעביר בידו הגל, הלוא היות המקוה באדם דמקבל טומאה, ופירש הש"ך שם (ס"ק קכ"ג) דכיון שבמקום תלישת הגל אין שם אדם לא נקרא היותו בטומאה אף שהאדם בניעונו הוא שגורם ביאת הגל ע"ש היטב ובט"ז, וא"כ הכי נמי בגי' מקואות האדם נכנס ועל ידי כך המים מתנועעים, והמים שהאדם נוגע דוחפים עוד מים שמחברים ומכשרים המקוה. ובוה לא נקרא היותו על ידי טומאה וא"ש.

אמנם עיקר האי סברא לא נתברר לי כדי צורה, דמה לי אם נוגע או בניעונו געשה דגתלש הגל או נתחברו המים והא כח"ג נמי היותו בטומאה, ואולי כיון דהלכה דהיותו על ידי טהרה היינו דוקא ברואה פני המקוה ממש, לא אסרינן בכחו לחוד כח"ג, אבל עיין ברמב"ם פ"ו דהלכות פרה אדומה (ה"ח), נתן את החבית במים ודחק המים בידיו או ברגליו או בעלי ירקות כדי שיעברו לחבית הרי אלו פסולין, וכן אם שקעו במים כדי שיגברו המים ויעלו וישפכו לחבית הרי אלו פסולין וכו', זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה אם סייע בו המים כדי שימלא הכלי פסולין ע"ש, ומשמע דבכל סיוע פסולין, וא"כ הכי נמי כיון שהאדם רואה פני המקואות ובסיוע ידיה נעשה המקוה היאך כשר.

דוקא באופן שבעצם האי כלי שייך בו נמי חקקו ולבסוף קבעו, אבל כלי שאין משתמשין בו כלל אלא קבעו ולבסוף חקקו, לכ"ע אינו כלי ושרי לטבול אפילו בתוכו, ויישבתי בזה הרבה קושיות האחרונים, וא"כ באיזונו ביטען משתמשים בו רק קבעו ולבסוף חקקו שרי לטבול בתוכו לכ"ע, וכן האחרונים העלו דהוה דרך בנין ולכן אין לחוש מידי וכשר בלי פקפוק.

אמנם שמעתי שגם פה בארה"ק בימי העליה הגדולה, והוכרחו למחר לבנות אלפי בתים, הביאו לפעמים כבר מוכן כצורת כלי ממש מאיזון ביטען, וקבעו באדמה ליסודות הבתים, וכן נוהגין עד היום לפעמים בבריכות וכדומה, וכיון ששייך כח"ג היום גם בחקקו ולבסוף קבעו, אין להתיר בקבעו ולבסוף חקקו, ואף שעיקר עשייתו להשתמש בו תמיד למחובר לקרקע דוקא, לא מתירין לטבול בכלי בכך, ואדרבה לדעת הח"ס מיגרע גרע כשעיקר עשייתו לכך שלא נפקע מינה בזה שם כלי, ודברי הפוסקים שהתירו בסילונות כשמשמשם בו בקרקע ומסייעתו, או עכ"פ בצורתו מוכיח עליו שתשמישו תמיד לשמש עם הקרקע, היינו דלא מקבל טומאה כח"ג, אבל כאן דנין לענין כלי ויש לומר דפסול בכל גוונא, ואף דיש לומר דהוה דרך בנין ולכן שרי לתכחילה וכמבואר בשו"ת הרשב"א. כח"ג דשם כלי עלה בתלוש גרע ויש לומר דאסור.

אמנם כבר הבאתי שלא נהגו לדקדק בזה, ונראה שאפילו אמת שלפעמים משתמשים מוכן בצורת כלי בתלוש וכמ"ש, רק מיעוטא דמיעוטא כן, אבל גם היום סתמא דרך בנין ובמחובר ושרי, וא"ש מנהג דילן שלא להקפיד בכך, וגם נראה שגם לענין כלי מאחר שאינו ראוי להשתמש בו אלא לקרקע, וקרקע מסייעתו וקבוע דרך בנין שוב אינו ככלי לכ"ע, ומ"מ נראה דאף דבמקום שקשה בענין אחר יש לסמוך בפשיטות להקל וכמנהג שהבאנו, מ"מ ראוי אם אפשר להתמיר בחשש פסול תורה דטבילה בכלי (עיין בניאור הגר"א ס"ק ל"ד), ויש היום הומר אחר חוק ככרול משתמשין בו לבעטן וכוון להשתמש בו, אבל צ"ב שאם עב שראוי ליגטל אחר כך בפני עצמו גם בזה הוה כלי (ועיין אהלות פ"ו מ"ג לענין חציצה בטומאה אם הטיט יכול לעמוד בפני עצמו) ובוש"ת מהרש"ם ח"ב סימן ק"ב ובצינוני מפתחות בסוף, וכח"ג אם נעשית לפעמים מקודם בתלוש כהנ"ל לא יצאנו בזה מכל חשש וצ"ב, אבל אם עבד בשולי הבעטן נקב כל שהוא לשיטת הר"ש ורא"ש או לדין כשפופרת הנוד, וסחמו בהומר אחר תו אין לחוש כלל, וכבר הבאתי שמדינא לע"ד אין לחוש, ועיקרו להומרא בעלמא, והענין עדיין צ"ב ואני רק להעיר באתי בכ"ז.

16

ומוילא אין לנו לחוש לשאר הילדים כלל. דכפעט אחר שמת
 נחמנו וודאי ליח כלל כמש"ל והא דבווסתות חיישין גם
 כפ"א היינו נושם דרוב נשים דרכן לקבוע להם ווסת
 ולראות בזמן הווסת איך בראי' זו חיישין דילמא זאת היא
 התחלת הווסת משאיכ במילה אזלין במר רוב ילדים. ואין
 מוילאין מהרוב רק ע"י חוקה מעלייהא כמש"ל התח"ס בחשו
 הג"ל. והך חוקה דידן לאו חוקה היא משום דליכא גורם
 המסתבר וליח לה כמש"ל. כך נראה לפי שיטת ההלכה.
 אמנם מהלכות הרופאים מחשש סכנה ג"ל לשאול שני
 רופאים גדולים מונוחים בלבוב זה שלא בפני זה ולספר
 להם כל הענין שכבר נחמו איזו ילדים ר"ל. והם יבקרו את
 הילד ויאמרו אם אין זה מחזיר סיבה שבמולידים שיש לחוש
 על השאר ג"כ ח"ו. ואם יאמרו שאין בית מיוחד לדבר
 יוכלו למולו. ואמנם אחר שכבר היא מילה שלא בזמנה נכון
 להנתיב עוד קצת עד שיחזוק כמו יוסף. ואמנם אחר שכבר
 כשאלה שאלה זו לפני אדמו"ר הקי מבטלות שליט"א וזויה
 לעשות שאלת חכם אין רלוני שיעשו מעשה בזה עד שתייעלו
 עוה"פ אמו ויגידו לו מדברי חסדתי זה והשי"ת יעזור ש"א
 יהי ח"ו שום משאל ותקלה בדבר ויזכו להכניסו בביתו
 של אחיעזר לשלום :

כ"ד בד"ז דושי"ת באהבה
 דוד מנחם מאניש באבד.

בפקינ אחער מ"מ כאן במילה גילה קרא דאזלין בת"ר
 מנדמלין שאר וולדות. משאיכ בווסתות דאין כאן רוב שלא
 תראה בואוה היום לכך חיישין גם בחדא זימנא. ואיכ הכא
 בניד דילדים דהאי גברא ילאו מכלל הרוב דכבר נחמו אללו
 ג' ילדים דילי דאזו מולא דמולידים גרם. וא"כ כיון דאין
 כאן רוב כנגדם נימא דבחדא זימנא נחמו ניחוש דמילה
 מוקה לחולשא דהנך ילדים :

א. האמת יורה דרכו דאין לנו לבדות סברות מלבינו
 בעניינים כאלו דכבר כתב הנקו"ח בס"י הס"ו והוכיח
 בדאיות דליח לחוקה רק היכא דאיכא גורם המסתבר וחכמים
 הם שידעו איזו מוקרי גורם המסתבר ומה דאין אנו מולאין
 בש"ס ופוסקים דהו מוקרי ליח לה. והווי לה רק מקרה ואין
 חוקה למוקריים כמ"ס הע"ו לענין דרוסה וניחת ג' ילדים
 שלא נחמנו אין זה חוקה כלל על להבא דאין כאן גורם
 המסתבר וראוי לזה מהא דנהלקו הראשונים לענין מפלת
 ג' פעמים דדעת רש"י והר"ף בס"פ הבע"י דוילא יתן
 כחובה דאמרינן דלא זכה להבנות מומה ולא אמרינן דהחוקה
 להיות מפלת ממתה איזו מולא. ואף הרא"ש דמולק שם
 בס"פ הבע"י הל' י"ט וס"ל דחוקה זו שהחוקה להיות
 מופלת אימתי גופה שלעולם לא יוגמר הריונה. היינו משום
 שנמא הריונהא. בזמנה שהפילה קודם זמנה אבל מיתת
 ילדים אחר לידתם מכבר לא מלינו בזה חוקה כלל ח"ו.

סִימָן יג

להעמיד שם שפותרה של עץ בחלל טפה ויהי מוהדק היטב
 ע"י לעמעטט וסביב ולעשות כרוח לסתום השפותרה בכ"ע
 שחרלו וכדעת דר"ז הבית אפרים והסכים עמו החתים דלא
 נעשו כלי ע"י ודלא כהנב"י מהד"ק ואז יהי היתר פשוט
 דאף אם נידון כל הבאטאהן ככלי. מ"מ מהני אם יקב
 בשוליו שמוילאו מידי כלי ואף דבכל דוכתי מוזכר רק
 לקבוע מקודם בחלוש קודם שמתכרים אותו. מ"מ בכ"י שם
 בס"י ר"א בחד תירולא להרמב"ם כתב להדיא דבניקב כשפ"ה
 גם אם מונקבים אותו במחובר מהני הובא בש"ך שם
 סק"ג. ואף דלכאורה עלה בדעתו שיש לפקפק בזה משום
 דלריך להבין מאי חילוק יש בדבר דאם מונקבו בחלוש
 סגי בנקב המתהרו ובנקבו כשהוא מחובר בעינין יקב יותר
 גדול כשפ"ה. וגראה דבמנקבו בחלוש שאז אין סחימה
 להנקב ואינו יכול להחזיק מים או שאר דברים. נחבטל אז
 מתורת כלי לגמרי ומהני אז חיבורו לקרקע. אף שנסתם
 ע"י מ"מ הווי כמו קבעו ולכסוף חקקו. אבל במנקבו בשטה
 שהוא מחובר שהנקב אינו מוילא מים משום שהקרקע סוחמתו
 כהי דלענין קבלת עומאה וודאי אין שם כלי עליו כיון
 שהנקב עלמו אינו נסתם וכשיגביהו אותו מהקרקע יזבו
 מימיו. רק כשעמוד על הקרקע הקרקע מונע המים ללאת.
 מ"מ לענין מוקה בעינין שני דברים אחד שלא יהי כלי
 דבכלי שמקב"ט אסור לטבול ומושב דבעינין—הוייתו—בפ"ה
 וגם לריך לטבול בקרקע דוקא. כדכתב אך מעין וזוה.
 ומה"ט גם בכלי גללים ואבנים. שאינם מקב"ט אסור לטבול.
 ובכלי שמוקב בשוליו אף שילא מתורה כלי מ"מ אין לטבול
 רק כשמתחבר בקרקע כמבואר בלשון הרמב"ם ובכ"י שם.
 ומושב דקיי"ל דמחובר לקרקע בקרקע דמי. אלא כ"ז שהוא
 כלי או שהי עליו שם כלי בחלוש ל"מ חיבורו לקרקע אף
 בכלים שאינם מקב"ט—דכ"י—ששם—פלי—טלוי—אינו—מתבטל
 להקרקע. שהי דמי בקרקע :

וא"כ מעשה לפי"ז הי' הדין נותן דלא יושיל כלל כשמנקבו
 בשטה שהוא מחובר לענין לטבול בחבור. דמ"מ
 אם

ב"ה.
 שוכמ"ם לכבוד ידידי הרב הצדיק החסיד
 גדול בחורה ובפעשים בנשיק מגזע
 תרשישים כש"ת מוהר"ר שר"י מאשקאוויטש
 שליט"א חוב"ק לונדון.

76 בן
 בא אלי חתנו הרה"ח נ"י אודות המקוה דשם. וגם
 מהרצני המופלג בתו"י מו"ה יחאל דשם הגיעני נ"כ
 מכתב אודות זה אך חתנו הרה"ח כ"י ראה בעיניו את
 טרדתי אז כי לא הי' באפשרי ליקח פנאי אף רגע. ועמה
 באהני להשיב. ואימא לי' איזו גופא דעובדא סיכא הוי. הכי
 יחאל דיבר אחי כבעלזא אודות זה ולפוס רביעא הי' ג"ל
 שאין משג בדבר והשנתי לו כן. אך אחיכ הגיעני מכתב
 מהרב ר' יעקב שפירא ותיאר לפני עיני האייזען—באטאהן
 וגולד לי פקפוק בדבר. וענין שחשנתי שעדיין לא נעשה
 מעשה. ויראתי שלא אהי' אכני הגורם לזה שעל פי יעשו
 מעשה מהרתי להשיב לאמור חוזר בי שלא רציתי שיהי'
 לי חלק בזה. כי אכני מיראי הוראה. וגם כל הבאטאהן
 עלמו אם הי' נתחדש בימי לא הייתי רוצה להחיר. אך
 כיון דנחשט הדבר בכל ישראל וגם הוא ענין טוב מאד
 כי מקודם שהי' מוכרחים לעמוד גניית של עץ במקוה הי'
 יותר פקפוקים לכן למדתי זכות בספרי ע"ז שלא להרהר
 אחר מנהגם של ישראל. אבל האייזען—באטאהן—זה מקורב
 בא. והאדבא בכל מדינתו אין מניחים לעשות מהם מוקה
 לא רציתי להיות מוהמחירים אחר שהי' נראה לי שיש קצת
 פקפוק בדבר :

א. עתה שכבר נעשה מעשה וילא היתר עפ"י גדולי
 תורה כמו הרב הגאון ר' חיים עוזר מווילנא וגם
 כהה"ר והגללים אליו חלילה לי' לומר איסור ח"ו. ואמנם
 מהיות טוב הי' נראה לי שיש קצת מיקון לדבר כמו שאמרת'
 בע"פ לחתנו כ"י שיעשו נקב כמוליד רמון שהוא לערך טפה
 בשוליו המקוה היינו לנקוב כל הבאטאהן עד הקרקע ותוכלו

בהל"ל א' זקו הנחמ מאניש קאול"ן זצ"ל
 גאב"ק ונ"מ חזיר טרנאפא

ואם אהיה דן אותו כפי שהוא ממוכר עתה לקרקע שיהי' דיו
 כקרקע הרי עתה הנקב נכסיה ע"י הקרקע ושם כלי
 עליו כיון שאינו מוליא מימיו ואם אהיה אומר שאין לו שם
 כלי כיון שאינו כלי בפ"ע שכתבתי אותו משם יהי' הנקב
 פתוח. אי"כ אז אין דיו כקרקע ואסור לטבול בו משום
 שאין לו דין קרקע ולריך לטבול כקרקע דוקא. וא"ל לאחזו
 החבל במרי ראשין. אלא דאפי"ה כתב הב"י דמהני נקב
 כשפ"ה. משום כיון דשפ"ה היא חיבור לענין מקואות. אי"כ
 כמו כשמוכר למקוה של מים יכולין לטבול אף בכלי
 מודיא כדקיי"ל דטובלין כלי בתוך כלי וכמבואר בב"י
 באריכות בענין שוקת שהעבירו וכו'. וכמו דסגי התם במחומר
 רק במק"ל כש"ה לחשב כולו כמחומר למים הי"כ לענין
 טבילה כקרקע סגי כשמוכר רק כשפ"ה לקרקע. אלא היא
 דיש תורת כלי עליו אסור לטבול משום דאסור לטבול בכלי.
 אבל כשמנוקב בתחתיתו בנקב המטהרו דיאל מתורת כלי.
 אלא דעדיין מחוסר מה שריך לטבול כקרקע לענין זה מהני
 מה שנוגע כקרקע כשפ"ה :

שוב ראיתי שהפ"ת בסק"י מביא ג"כ דברי הב"י הנ"ל
 וגם דברי המרכבת המשנה להכשיר גם בחומר
 וסוחמו אלא שמביא ג"כ דברי הגר"א בשם דעתו ג"כ
 דכשחומר וסוחמו חומר לאיסורו. מימי בניד דבלא"ה הוא רק
 חשש על הפי' ע"י צ"ח צ"ח שח"א נחשב לכלי בפ"ע וודאי יש
 לסמוך על המרכבת המשנה והב"י להחיר כשמנוקב כשפ"ה
 אף אם יהי' לריך לכתמו ע"י צ"ח. וגם בלא"ה ליל בניד
 יש סבירא להחיר בכה"ג דהנה על מש"ל דטעם האיסור
 כשמנוקב במחומר משום דבאוחו עשה יש סתימה דמשיקרא
 שהוא הקרקע אי"כ לפי"ש בספרי תשו' ס"ט מחויר ד"ה
 ועוד כ"ל דמקוה כשהקרקע הוא מעמיד וזולין לכ"ע במר
 המעמיד משום דהקרקע הוא העיקר והבאטאחן הוא המשמש
 להכלי עיי"ש. אי"כ הי"כ כיון דאין שום סתימה אחרת להנקב
 רק הקרקע אי"כ הקרקע הוא המעמיד וזולין לכ"ע במר
 המעמיד שאינו מקב"ט. אי"כ בשטה שמנוקב נכבול מתורת
 כלי דסתימה הקרקע אינו עושה אותו כלי. ואין חילוק
 בין זה למנוקב בחלוש דמשיקרא גם כשחומר וסוחמו: ואף
 אם נראה לחוש דלמאן דס"ל ל"א במר מעמיד גם בכה"ג
 לא זולין מ"מ צ"ד דעיקר החשש הי' משום דהברזל הוא
 המעמיד והי' יכול להיות כלי בפ"ע. אי"כ עתה כשהוא
 מנוקב והקרקע הוא המעמיד אי"כ מומ"י אם ס"ל דל"א
 במר המעמיד אי"כ הבאטאחן הוא העיקר והבאטאחן בעלמו
 כבר נפסק הלכה בישראל דאינו כלי. ואם נאמר דזולין במר
 המעמיד שהוא הברזל. אי"כ עתה הקרקע היא המעמיד.
 ולכן אם יהי' אפשר לתקן כ"ל גם אכ"י אהי' נמוה עס
 המחירין רק יראה כתיב"ר לנסות אם יהי' אפשר שהנקב
 יהי' פתוח בשעת טבילה ולא יתמעט מימיו דיהי'
 נסתם היטב ע"י הקרקע שחתמו ולא יהי' חשש
 זולין בוודאי מה טוב. ואם יתמעט מימיו עדיף יותר
 לסתום עס הברזל ולסמוך על המרכבת המשנה והב"י
 הנ"ל דגם כשחומר וסוחמו קשר כללית. והשי"ת יזילנו
 משגיאות :

ובמה יוחא לי מה שמוכר ככאן בראשונים כ"פ שיעור
 נקיבת הכלי כשפ"ה. ולענין עומאה וטהרה לא
 מלינו בשום מקום שיעור נקיבת הכלי לטהרו כשפ"ה רק
 כמוליא רמון או מוליא זית או כונס משקה וכו'. משום
 דכאן לבד ממה שריך לטבול מתורת כלי לריך ג"כ טבילה
 כקרקע. ולזה מהני מה שמוכר כשפ"ה קדמינו דחיבור
 מקואות היא כשפ"ה. וזהו אחיין שפיר דברי הרא"ש שהביא
 הב"י למשמע דס"ל דלענין לפסול המקוה משום שאובין
 סגי בנקב כ"ש בשוליו ולענין לטבול בחוכו בעיני כשפ"ה.
 דלבעול מתורת כלי סגי בנקב כ"ש כיון שאינו יכול
 להחזיק מימיו. אבל לטבול בחוכו דבעיני טבילה כקרקע
 בעיני חיבור כשפ"ה. אמנם לפי"ז דהוי רק כמו חיבור
 מקואות. ואי"כ כמו דמחומר למקוה של מים. כשנפסק
 חיבורו אסור שוב לטבול בחוכו דאף להשיך החולק על ר"י
 בסק"י הוא רק לענין שאובין ומטעם זריעה אבל למים
 הכל מודים דבטל חיבורו אי"כ הי"כ אם יהי' נסתם הנקב
 יתבטל חיבורו. דבשלמא הי"כ דהי' מנוקב בחלוש וחיבורו
 לקרקע דנעשה כקרקע ממש דקיי"ל בחלוש ולבסוף חיבורו
 הוא קרקע הי"כ דלא הי' תורת כלי עליו בחלוש או אף
 אם סותם הנקב ועושהו כלי. בשטה שהוא מחומר הוי כקבטו
 ולבסוף חקקו דלרוב האחרונים חוץ מהסוג"י מותר לטבול אף
 מטומאה דאורייתא. אבל כאן כשחיבורו שלם ומנוקב אי"כ
 דכתבתי כבר דל"א לחשבו כקרקע מכה מומ"י כמש"ל אלא

סימן כ"ד.

אם הכשירה להכשירה קודם שנמלח שיעור מקוה. ונפסלת
 או צ"י לוגין שאובין. הנה עיני כתיבה שפיר חזו דברי המחבר
 בסמ"ז שהם מתשו' הרא"ש שהביא הטור. דל"א לזה משום
 דנקבי המעין חמיר יש בהם רוב מים נגד השאובין שבאים
 בחוכם ונטהרת ברובו והמשכה. אלא שכתבתי מושג לדברי
 הס"ז. שם ה"ק כ"ז שזה רק במועין שאין דרכו להתייבש
 לגמרי. אבל לא במקוה של מ"י שמותייבש לפעמים לגמרי
 ואין בכל המועינות חיישינן לדברי המהר"ש דל"א הוי רק
 מי חמולית עכ"ל :

דנה כפי שכתבתי כתיבה המקוה הפסולה היא ג"כ צור
 נובע אלא שכל עשיק שואבים מים למרחץ. ושאר
 החמומים לחטה חמה מדיעור חמה. ונפסלת בהמים שפסלו

ביה.
בוח"ט ובש"ס לכבוד ש"ב הרב המאוה"ג
 החרי"ב מגזע יחסין כש"ת מ"ה
משה באבד ג"י האב"ד ברעוד אוויין י"ג

מכתבו הגיע לכאן צעת הייתי במיקוליטשין ובש"ז בחתי
 לצייתי וקראתי מכתבו והגני להשיבו בקלרה
 ע"ל אשר חושש על המקוה הכשירה שאלל המקוה הפסולה
 עבדו שהמקוה הפסולה הוא עמוק וההפסק שביניהם הוא יותר
 מג"ס והמקוה הכשירה יש לה נקבי נביעה שדרך שם טובע
 המים להמקוה הכשירה. אך כתיבה חושש שמה המים שבמקוה
 הפסולה מולחים למחבר הכשירה ומהם לארז אחר שהודרים

לענין לטבול בתוכו, וגם בחזו"א כלים סימן יט סק"ד מצדד לומר כן, ועי' שו"ת חשב האפור ח"ב סימן צג, ועי' להלן סוף הערה ע בשם האג"מ.

ובזמננו יש שמזיזים בנינים שלמים, ויש לדון כשיש מקוה בתוך בנין שהחזו, שלכאורה לדברי המי שילוח אין בזה חשש, וצ"ע בכמה צדדים בזה, ואפשר דכיון שנתלש ע"ד לקבעו שוב במקום אחר, לא חשיב כניתק מהקרקע, ולאחר שהיברוהו במקום השני חשיב שוב כמחובר מתחלתו, ועי' פרק ג הערה יד בשם מי השילוח, ואף אם יש שם מקוה באותו בנין, צ"ע אם נפסלו המים.

76 (ט) עי' דרכ"ת ס"ק רו מדברי כמה אחרונים שדנו אם מותר לעשות מקוה בחיבור אבנים קטנים (חצץ או חול) עם צעמענט (מלט) דאפשר דחשיב כלי, ונראה מסקנת האחרונים דהוי דרך בנין ואין חשש בזה, ובשו"ת עמק שאלה סימן מז כתב ג"כ דהוי חיבור גמור דרך בנין, ומה שהחמיר הצ"צ סימן קעב באם יכול לינטל כאחת, היינו דוקא בשל עץ (הצ"צ שם, כפי שהבנתי מדבריו, איירי כשעשה ד' דפנות מעץ בלי שוליים, וחיברם לקרקע, ואח"כ עשה שוליים מנסרים וחיברם לדפנות), אבל בחיבור אבנים ה"ז דרך בנין ומותר, ועוד כתב שגם אם אי אפשר לו להנטל מחמת כובדו חשיב כאינו יכול להנטל, ומסיק להתיר, ובסימן נ דן ג"כ בדין חיבור אבנים הרבה (וכנראה גם שם איירי בביתו) והעלה ג"כ שמותר עפ"י דברי הרשב"א, אלא שצ"ע במה שהזכיר שם דהוי חפירה בקרקע, והרי הרשב"א איירי בכעין מקוה של כה"ג בגג בית הפרוה, ואינו חפירה בקרקע.

ובשו"ת מהרש"ם ח"א סימן לא כתב שבתשובה אחרת כתב דבנין אבנים המזופף בצימענט (מלט) אם אין בו נקב המטהרו יש

לחוש לכתחלה שהוא כלי, ומ"ש הרמ"א דחיבור אבנים אינו חיבור, היינו בטיט וסיד, אבל בצימענט שהוא כברזל (ומשמע דכ"ש ביטון עם ברזל גרע טפי) ויכול הטיט לעמוד בפ"ע ה"ז ככלי של אבן אחת דפסול, ואף שנעשה החקיקה והקביעות כאחד, הרי לשיטת הנ"ב אין להקל בשל תורה (וכ"כ בדעת תורה סעיק ז), ואף שבדיעבד התיר בתשובה אחרת, מ"מ לכתחלה טוב לעשות בלי חשש כלל, ועי' עוד להלן בדין ביטון מזויק, והיינו ששמים ברזלים בתוך הביטון כדי לחזקו.

ובשו"ת מהרש"ם ח"א סימן קמה כתב בדין מקוה שנבנה מלבנים עם צימענט (מלט), שבדברי הרשב"א (שהם מקור דברי הרמ"א) לא הוזכר אבנים הרבה, ואפילו בב' אבנים הדין כן, ובתשובה אחרת כתב שאם האבנים מחוברים בצימענט שיכול לעמוד בפני עצמו, גם הרשב"א מודה דמיקרי כלי גם באבנים הרבה, והרשב"א איירי במחוברים בטיט, ומלשון המשנה סוף פ"ה דפרה מוכח דתליא אם יכולים להנטל כאחת, וא"כ בצימענט שהוא חזק מסיד ונעשה כאבן אחת ודאי מיקרי כלי, ושוב תליא בפלוגתא דהנ"ב ושאר אחרונים גבי קבעו ולבסוף חקקו לענין לטבול בתוכו (עי' לעיל סעיק כא), וקשה להקל בשל תורה, ומ"ש דבנעשה לקרקע יש להקל לכו"ע, מדברי הבית מאיר נראה דלא ס"ל כן.

ועל מה שחזר השואל וכתב דבמציאות אי אפשר ליטול כאחד כל האבנים המחוברים בצימענט, כתב המהרש"ם דכיון שאם ינטלו האבנים מסביב וישאר הצימענט לבדו לא יפול ויעמוד בפני עצמו, ולכן שם כלי עליו, ואם יקלפו האבנים מסביב יוכל הצימענט כולו להנטל כאחת, אלא שהשואל כתב ששאל לאומנים ואמרו שלא שייך לעשות כן, ע"ז

פר"ק ח יזקק יע"ז גלו"א 335

השיב המהרש"ם שלא הסיבה בטל המסו המהרש"ם תלוי במצי' ושוב חזר השו' המהרש"ם שאם יכול כלי גם להרשב"א, ד המטהרו אם סתמו בסי (נראה כונתו דמועיל ממש לקרקע, ואפשר והצרות, ואפ"ה כשו ותירץ המהרש"ם דל סתמו בסיד וגפסית לב עם האבנים, דאו הוי גם אם יקחו האבנים י והוי כסתמו בגפסית ככלי של אבן אחת כקליפה, נחשב ככלי ו **ובח"ב** סימן קב ג והתיר לעשות מקוה אפשר לתקן בענין א קבעו ולבסוף חקקו, שאי אפשר להוציא לעמוד תמיד בקביעות במפתחות לחלק יו"ד בדין קבעו ולבסוף חי בתוכו, ובח"ג סימן מחמיר בצימענט, ונ למטה כשיעור המועי עוד בדבריו ח"ז סימן ח"א סימן קנ כותב שהחמיר המהרש"ם בו, והתשובה בח"ג כ אחרונה, ושם כתב בצימענט כשפ"ה, ו משום שלדעת מומ המקוה, ובשו"ת אמר

השיב המהרש"ם שלא יתוכח בזה, ובהשתנות הסיבה בטל המסובב, וגמצא שלדברי המהרש"ם תלוי במציאות.

ושוב חזר השואל והקשה על מ"ש המהרש"ם שאם יכול להנטל כאחת יש חשש כלי גם להרשב"א, דהא גם כלי שנקבו נקב המטהרו אם סתמו בסיד ובצרורות הוא דרך בנין (נראה כונתו דמועיל בכה"ג אף בלא חיברו ממש לקרקע, ואפשר טלטלו עם האבנים והצרורות, ואפ"ה כשר לטבול בו), ומכ"ש בג"ד, ותיריך המהרש"ם דלא קשה, דהא התם אם סתמו בסיד וגפסית לבד פסול, אא"כ עירב הסיד עם האבנים, דאז הוא דרך בנין, ואילו בג"ד הרי גם אם יקחו האבנים יעמוד הגפסית לבד כאבן, והוא כסתמו בגפסית לבד דפסול, משום דהוי ככלי של אבן אחת דבגפסית עומד מבפנים כקליפה, נחשב ככלי בפני עצמו.

ובז"ב סימן קב נראה שהמהרש"ם חזר בו והתיר לעשות מקוה מצימענט, במקום שאי אפשר לתקן בענין אחר, ובפרט שבג"ד חשיב כקבעו ולבסוף חקקו, וגם נאמר לו ע"י מומחים שאי אפשר להוציא המקוה כאחת, ודרך לעמוד חמיד בקביעות בקרקע, ועי' עוד בדבריו במפתחות לחלק יו"ד סימן קב, והאריך שם עוד בדין קבעו ולבסוף חקקו אם מועיל גם לטבול בתוכו, ובז"ג סימן רמד נראה שהמהרש"ם מחמיר בצימענט, וכתב עצה להשאיר נקב למטה כשיעור המועיל לטבול מתורת כלי, ועי' עוד בדבריו ח"ז סימן עה (בשור"ת חשב האפוד ח"א סימן קנ כתב ששמע מחכם אחד שמה שהחמיר המהרש"ם הוא מתחלה, ואח"כ חזר בו, והתשובה בז"ג סימן קב להקל היא משנה אחרונה), ושם כתב שלכתחלה יעשו נקב בצימענט כשפ"ה, ובשעת הדחק יש להקל משום שלדעת מומחים אי אפשר להוציא המקוה, ובשור"ת אמרי יושר ח"א סימן צט דחה

החשש משום שיכול להנטל, דכיון שנעשה דרך בנין, לא איכפת לן בזה, והביא גם בשם שור"ת בית שלמה יו"ד ח"ב סימן פח שמתיר, וכן עוד כמה אחרונים, וכ"כ בשור"ת חבצלת השרון יו"ד סימן סח, וכן מצדד בשור"ת דובב מישרים ח"ג סימן פז להקל, ועי' שור"ת אגרות משה יו"ד ח"א סימן קח בדין מריחת צימענט צבוע בכחלי המקוה.

בספר טהרת יו"ט ח"ח עמוד רנ הביא בשם שור"ת צרי לנפש יפה סימן לו שדן במקוה העשוי מביטון, אבל הרצפה לא היו יכולים לצקת בגלל רטיבות, ויצקו מחוץ למקוה ביטון בגודל השוליים ואח"כ הכניסו הביטון מלמעלה עד שולי המקוה, ומירחו בטיט מסביב, וחשש השואל אם זה לא גרע מנסרים רחבים שפקפקו כמה אחרונים משום דחזי למדרס (עי' לעיל הערה סד), והעלה דביטון יצוק שברצפת המקוה ומירחו עם מלט, ודאי עדיף מנסרים דהוי דרך בנין ומחובר לקרקע, ואין בזה שום חשש.

ראיתי בשור"ת מנחת יצחק ח"ג סימן קט (ב) בדין גומא הנעשית בוית המקוה לניקוז המים שיוכלו לצאת משם ע"י משאבה, וחשיב שאין בזה שום חשש, אפילו להחוששים שלא לעשות מקוה מביטון.

(ע) בשור"ת דברי יואל סימן עז דן בדבר מקוה מביטון מזוין (אייזען ביטון), והוא שנותנים ברזלים, דקים או עבים כפי הצורך, בתוך הביטון, ועי"ז מחזיק הביטון יותר וגם לאורך זמן, וכתב שלכאורה יש כאן ב' שאלות, הא' מדין מעמיד החילה במתכת, ובזה דן בארובה מדין מעמיד חילה כשעדיין אינו זוחל אלא שיחזיק זמן מרובה, וכמו שדן שם בסימן עו, והעלה שמצד זה אין לחוש, וכמ"ש שם בשם הגו"ב והחת"ס (עי' פרק ח סעיף י).

אלא שדן מצד אחר שמכיון שהמתכת הוא

המעמיד את הביטון, והרי הכל הולך אחר המעמיד, וה"ז כאילו כל הביטון הוא מתכת, ונמצא טובל בכלי מתכת, ולא דמי להך דנ"ב דמיירי בנסרים הקבועים במסמרים לקרקע, דהתם כל נטר אינו ראוי לטבול עליו בפני עצמו, ואין היתירות מעמידים את הנסרים אלא מחברם בקרקע שיעמדו שם שלא יחלו, ואפילו בתיבה שהנסרים משולבים בלי המסמרים, וא"צ למסמרים אלא לקבוע התיבה בקרקע, אין לומר שבגלל המסמרים יחשבו הנסרים ככלי מתכת, שהרי אינם מעמידים הנסרים אלא לשם קביעות, משא"כ בנ"ד שהחוטוי ברזל מעמידים את הביטון, ואפשר דדמי למרצף המקוה בטסי ברזל שאוסר הדברי חיים, ולכאורה לא שייך כאן הסברא שאינו אלא להחזיק לאחר זמן.

אמנם בשו"ת חת"ס סימן רו נראה שמשווה דין הנ"ב לדין מעמיד, שאם אינו מעמיד לצורך עבשיו, אלא על לאחר זמן לא חשיב מעמיד, ובשו"ת בית שלמה י"ד סימן פד באמת חולק על החת"ס בזה, ומ"מ כתב שהסברא בעצמה היא נכונה, ולמעשה לא רצה לסמוך על סברא זו, ובהג"ה מבן המחבר כתב דהבי"ש מספק ליה בסברא זו, והאריך הדברי יואל לודן בדברי בן המחבר ובדברי המהרש"ם ח"א סימן ב בדין צפוי זהב בקרשי המשכן ובכמה סוגיות בדין חלך אחר המעמיד לגבי טבילת כלים ושאר דברים, ולאחר שביירר מדברי ראשונים ואחרונים בהגדרת מעמיד, מסיק שבנדון האיין ביטון אין הברזל בכלל מעמיד, שהרי גם בלי הברזל עומד הביטון, ואינו אלא להחזיקו לאחר זמן, וגם אין המעמיד בשימוש בצד הפנימי של הכלי, ועדיף מהבית המחוזקת בחשוקי ברזל שבנדון החת"ס והבי"ש, דהתם בלי החשוקים אין החבית עומדת כלל.

עוד צד היתר כתב דחוטוי הברזל הם חדשים והם בכלל גולמי מתכת, וגם נבנו תוך הביטון

דרך בנין (וגם נעשו לשמש את הקרקע), נראה דודאי בשר לכו"ע לטבול בתוכו, וסיים שמ"מ למעשה כשבגה מקוה לא עשה עם ברזל, שכן דרך הגדולים שברחו מצ"ט שערי היתר, ובפרט שזה דבר חדש וברבות הזמן ישתנה המציאות ואי אפשר לדעת עד היכן יגיעו, אם לא במקום שאי אפשר או שיש לחוש לחיליה, שאז מותר לכתחלה לעשות מקוה כזה.

והביא הדברי יואל בשם קונטרס רשמי שאלה שהרעיש עולמות שלא לעשות עם איין ביטון, וכתב על זה שאינו יודע מה זה ועל מה זה, לאחר שכבר הוכיח שמעיקר הדין מותר לכו"ע.

בשו"ת מנחת יצחק ח"ב סימן כב דן בכל מה שנאמר בשו"ת דברי יואל הנ"ל, והביא בשם שו"ת חבצלת השרון ח"ג סימן לג שחשש לעשות מקוה מביטון מזויץ וצוה לעשות נקב בשולי המקוה בלי ביטון בגודל טפח על טפח, ואח"כ יסתמו בברזא (עי' להלן), והמנח"י חשש לברזא, וע"כ צוה לעשות רצפה שלמה בלי ברזל ועל זה רצפה מביטון מזויץ עם נקב טפח על טפח, עיי"ש.

ולענ"ד אם ישאיר נקב טפח על טפח ברצפת הביטון, ואח"כ יסתמנו בביטון בפני עצמו בלי ברזל, ואפשר לעשות זאת מבלי שיהיה חשש חיליה, ה"ז כחיבור בצרורות דרך בנין שאין לו דין בלי, ובטלו כל החששות.

ובח"ד סימן מא דן המנחת יצחק כשעושים את בור הטבילה עם איין ביטון (לדעת החוששים לכך) ואת הארצרות בלי אייזען ביטון, וכתב דתליא בפלוגתא אם טובלים בכלי שיש בו נקב השקה למקוה כשר (עי' להלן סעיף כז).

ואם יעשו בור הטבילה בלי אייזען ביטון והארצרות עם אייזען ביטון, דן המנח"י דכיון שהמים שבארצרות הם כשרים לעצמם, אלא שפסול לטבול שם משום אין טובלים בכלים, אם

עכ"פ מועיל השקה המים שבבור הטבילו דלא דמיא לכל הני כגון מרודדין וכדומה, דסו"ס אין כאן שום איסור טבילה במקום ט), ובפרט שכל ענין חומרא בעלמא.

ובשו"ת דובב מ"י בדין מקוה מביטון, הוז ביטון, ולא חשש הדו בפשיטות.

ובח"א סימן צ נ"ג מותר לחזק נסרים המקבלים טומאה, וב מביטון שמחזקים אור והעלה דכיון שגם בלי עומדים, אלא שע"י יתמוטט לאחר זמן, א מ"ש הנ"ב דהיבא הוחילה, אלא גורם ש כהו"י הפוסלת (עי' פ שהבאתי מדברי המזו מקוה מביטון, ולכאון יכולים להוציא כל ה א"כ ע"י הברזלים יש שכתב שם שכל שאינו בכלל יכול להנטל, גג **ובשו"ת** חשב הא בדין מקוה מביטון ב מהר"י ט"ב זצ"ל וד שכתב להיתר, אלא ו מלעשות כן, והשלים הברזלים מקבלים טו ואין לוקחים אותם; הדובב מישרים מדבו

עכ"פ מועיל השקה למים שבאוצרות לטהר המים שבבור הטבילה, ומסיק להקל (ונראה דלא דמיא לכלל הני שאין מועיל להם השקה, כגון מרודדין וכדומה, כמבואר בפרק ט סעיף ג דסו"ס אין כאן שום פסול במים, אלא שיש איסור טבילה במקום זה, וצ"ע, ועי' עוד בפרק ט), ובפרט שכל ענין אייזען ביטון אינו אלא חומרא בעלמא.

ובשו"ת דובב מישרים ח"ג סימן פז כשדן בדין מקוה מביטון, הזכיר גם המציאות של אייזון ביטון, ולא חשש הדו"מ לשאלה בזה, והחזיר בפשיטות.

לינטל כאחד, כתב בחשב האפוד שלא אמר הצ"צ אלא בתיבה של עץ שאינו מתחבר עם הקרקע, אבל בציימענט שנספג באדמה שמסביב ונעשה בנין אחד ממש, מודה הצ"צ להתיר, ומ"ש מהר"י ט"ב בשם רשמי שאלה, שם איירי בציימענט שיצקו בתוך תבניות של עץ משני הצדדים ואינו נדבק באדמה (צ"ע שברצפה לא שייך לעשות תבנית עץ, ושוב אין סברא להלק), ואח"כ מסלקים התבנית והביטון נשאר עומד בפני עצמו, אבל לא כפי שאנו יוצקים ביטון ותבנית עץ רק מבפנים ומבחוץ מחובר לקרקע, שאין בזה שום חשש, וע"כ העלה שאין שום חשש לא בביטון ולא בביטון מזוין, והעיד שכן נהגים לעשות בא"י בהוראת כל גדולי ישראל, ועי' שו"ת שבט הלוי ח"ה סימן קכח.

בשו"ת חבצלת השרון ח"ג סימן לג כשנשאל בדבר מקוה מאייזען ביטון לא רצה להתיר, וגם בביטון עצמו אילו היה נתחדש בימיו לא היה רוצה להתיר, אך כיון שכבר נתפשט הדבר, וגם הוא ענין טוב מאד, שבזה א"צ להעמיד גיגית של עץ שיש בזה יותר פקפוקים, לכן לימד זכות שלא להרהר אחר מנהגם של ישראל, אבל באייזען ביטון שהוא דבר חדש ובכל מדינתו לא הניחו לעשות מהם מקוה, לא רצה להיות מן המתירים, אך לאחר שכבר נעשה מעשה ויצא בהיתר ע"י גדולי תורה כמו הגר"ח"ע מוילנא והנלוים אליו, חלילה לומר איסור ח"ו.

ומ"מ מהיות טוב נראה לעשות קצת תיקון, לעשות נקב כמוציא רימון שהוא טפח על טפח בכל עובי הביטון בשוליים עד הקרקע, ולהעמיד שם שפופרת של עץ בחלל הנקב ויהיה מחודק היטב ע"י ציימענט מסביב ולעשות ברזא של עץ לסתום הנקב בכל ענין שירצו, וכדעת הבית אפרים והחת"ס, ודלא כדעת הגו"ב שאם כונתו לסתום נשאר עליו שם כלי (עי' להלן סעיף כו).

ובזו"א סימן צ נשאל הדובב מישרים אם מותר לחזק נטרים של המקוה במסמרים המקבלים טומאה, וכן אם מותר לבנות מקוה מביטון שמהזקים אותו בברזלים (ביטון מזוין), והעלה דכיון שגם בלי המסמרים והברזלים היו עומדים, אלא שע"י הברזלים מחזיק שלא יתמוטט לאחר זמן, אין זה בכלל מעמיה, וכעין מ"ש הגו"ב דהיכא שהמקב"ט אינו מעמיד הוחילה, אלא גורם שלא יחל לאחר זמן אין זה כהו"י הפוסלת (עי' פרק ח סעיף י), ועי' לעיל שהבאתי מדברי המהרש"ם בעיקר דין עשיית מקוה מביטון, ולכאורה לפי מה שחשש שאם יכולים להוציא כל המקוה לא חשיב כמחובר, א"כ ע"י הברזלים יש לחוש יותר, אמנם מטעם שכתב שם שכל שאינו ניטל מחמת כובדו אין זה בכלל יכול להנטל, גם בזה הדין כן.

ובשו"ת חשב האפוד ח"א סימן קנ דן ג"כ בדין מקוה מביטון מזוין, וכתב שדן גם לפני מהר"י ט"ב וצ"ל והראה לו מקום לתשובה שכתב להיתר, אלא משום הידור נמנע בעצמו מלעשות כן, והשלים כמה פרטים להיתר, שאין הברזלים מקבלים טומאה משום שאין עושים ואין לוקחים אותם אלא לבנין, ומה שהזכיר הדובב מישרים מדברי הצ"צ דתליא אם יכול

ואז יהא ההיתר פשוט, שאף אם נחשוב כל האייזען ביטון ככלי מהני הנקב בשוליו שמוציאו מדין כלי, ואע"ג דהאחרונים הוכירו לעשות הנקב בתלוש, מ"מ הב"י לחד תירוצא להרמב"ם כתב להדיא דגם נקב במחובר מועיל, ומובא בש"ך ס"ק כג.

אלא שלכאורה יש לפקפק בזה משום דמאי חילוק יש בזה שאם מנקבו בתלוש סגי בנקב המטהרו, ואילו במחובר בעינן כשפ"ה, וצ"ל דכשמנקבו בתלוש ואינו יכול להחזיק מים, בטל מתורת כלי לגמרי ומהני חיבורו לקרקע, ואף שנסתם אח"כ הוי בקבעו ולבסוף חקקו, אבל כשמנקבו במחובר, והנקב אינו מוציא מים משום שהקרקע סותמתו, נהי דלענין קבלת טומאה אין עליו שם כלי, כיון שהנקב עצמו אינו נסתם, וכשיגביהו יזובו מימיו, אלא שהקרקע מונע המים לצאת, מ"מ לענין מקוה בעינן שיהא מחובר לקרקע, וכל זמן שהוא כלי שהיה עליו שם כלי בתלוש, אף בכלים שאינם מקב"ט לא מדהני חיבורו לקרקע ואינו מתבטל לקרקע, ומסברא היה מקום לומר שלא יועיל כלל כשמנקבו במחובר, אלא דמ"מ כתב הב"י דמהני נקב כשפ"ה דחשיב חיבור לענין מקראות, הוא הדין דמהני נקב כשפ"ה כשמחובר לקרקע.

אלא שהוקשה להחבצלת השרון דאם נקב כשפ"ה מועיל מדין חיבור, א"כ כשם שאם נפסקה ההשקה אינו מועיל, ואף החולקים על הרי"ו מודים לענין מקוה חסר דלא מהני, א"כ גם בנקב שיהא מחובר לקרקע לא יועיל כשנסתם הנקב ויתבטל חיבורו לקרקע, והביא מדברי השואל בספר באר יעקב שרצה לומר דכשמנקבו במחובר וסותם הנקב בטל חיבור, אלא שלא כתב טעם מספיק, ומשום כן דחה הבא"י דבריו, ולפי מה שנתבאר יש טעם נכון לכך, וגם הגרעק"א בתשובה סובר כן, שלאחר

שנסתם הנקב חוזר לאיסורו.

ומ"מ בנדון הנקב במקוה מאייזען ביטון, כתב החב"ה ש שאינו רק חשש שמא הוא כלי בפני עצמו, יש לסמוך על הבאר יעקב והמרכבת המשנה שמכשירים בנקב כשפ"ה אפילו כשנעשה במחובר, ואף אם יהיה צריך לסתמו בברזא.

עוד טעם כתב להתייר, עפ"י מ"ש לעיל הסברא לאסור כשמנקבו במחובר, משום שבאותה שעה יש סתימה מחמת הקרקע, יש לומר דכשהקרקע הוא המעמיד לכו"ע אזלינן בתר מעמיד שאינו מקב"ט, וה"ג קרקע הוא המעמיד והביטון הוא משמש לכלי, וא"כ בשעה שמנקבו נתבטל מתורת כלי, דסתימת הקרקע אינו עושהו כלי, ובזה אין חילוק אם ניקבו בתלוש או במחובר.

ואפילו אם נרצה לחוש למ"ד דלא אזלינן בתר מעמיד, מ"מ בנ"ד דעיקר החשש הוא משום הברזל שהוא מעמיד הביטון ועי"ז חשיב כלי קיבול, א"כ ממ"צ אם אזלינן בתר מעמיד הרי הקרקע הוא המעמיד, ואם לא אזלינן בתר מעמיד, גם הברזל אינו מעמיד והביטון הוא העיקר, וכבר נתבאר שלגבי ביטון לכד אין חוששין.

וסיים החב"ה ש שאם יתקן ע"י נקב כנ"ל הוא מצטרף להתייר, ואם ע"י הנקב יש חשש זחילה, ודאי שיש לסמוך על הבאר יעקב והמרכבת המשנה דאף כשחוזר וסותמו כשר, ובש"ת קנין תורה ח"ב סימן א חשש לדברי החבצלת השרון. **ובספר** טהרת יו"ט ח"ד עמוד רכו הביא בשם שו"ת מועדים וזמנים סימן שיב בגליון, שהאריך בהלכה זו, וכתב דעיקר החשש הוא משום דהוי בקבעו ולבסוף חקקו, שיש על הביטון צורת כלי, והביא דעת הרבה פוסקים דלטבול בתוכו אסור, וחדש דהא דפטלו לטבול בקבעו ולבסוף חקקו, היינו דוקא באופן דשייך כלי כזה גם בתלוש,

כג. כלי (עא) גדול

אבל כלי שאין משתמש אין עליו תורת כלי ומו ונתן בתקופה שהיו ע ושוב חשיב כתלוש, וז לחוש ומותר לעשות מי דרך בנין, וגם שם כתב בשולי הביטון, אין כא אפשר להוסיף שבמק כקביעה וחקיקה כאחו מקבעו ולבסוף חקקו, כ **בספר** טהרת יו"ט

תשובת הגר"י גר"ו מן לרצף כתלי המקוה ב שו"ת פנים מאירות ח" טסי נחושת, משום דהו לצפות כל כותל בפו הרצפה, ואח"כ לצקת ועי' טהרת יו"ט ח"ח ו תשובות מפוסקי הדור דעתם להתייר, אלא ע לעשות הקירות אחד א **בשו"ת** מנחת יצחק

שרוצים לצפותו קודם בכל כותל נייר אחד מחברים כל הניירות, וז ככתלים מביטון, והשיג גמור שאינו מחובר ל אותו אח"כ לקרקע, ד ואף העמק שאלה והנ בביטון לחוד, מדין קבי יעשו תחבולה ע"י נקב זחילה, ועי"כ לא הס והוסיף שאף אם לא לעשות כן, עפ"י דב

כג. כלי (עא) גדול שיש בו שיעור מי סאה, ועשה בו נקב המטהרו מדין קבלת

שהסכימו לעשות מקוה מביטון, היינו דוקא כשיוצקים הביטון צמוד לקרקע, אבל לא כשעושים דפוס ליציקת הביטון, וכאן היריעות זפת הם כדפוס לביטון, ואף שיש אחרונים שמתירים גם בדפוס, היינו שעכ"פ רצפת הביטון צמוד לקרקע, אבל בנ"ד יש דפוס גם ברצפה.

→ **ובטהרת יו"ט הביא תשובת אגרות משה** יו"ד ח"ב סימן צה בשאלה זו, וכתב שזה דומה למקוה מנסרים, שאם כל כותל מורכב מנסרים הרבה אין בזה חשש, אבל אם כל כותל הוא נסר אחד, יש לאסור, שלא התיר הרמ"א בסעיף ז אלא חיבור אבנים הרבה, אבל באבן אחת כתב הרמ"א ברישא דאסור מדין חקקו ולבסוף קבעו, ומדבריו משמע שאפילו אבן אחת בכל כותל ואבן אחת בשוליים יש להחמיר, וצ"ע. ל

(עא) בב"י הביא מדברי הרא"ש בביאור המשנה פ"ד דמקואות משנה ה בדין השוקת ובמ"ש שם כמה יהיה בנקב, וגם מסוגיא דיבמות דף טו ומהתוספתא בדין קסטלון, והיוצא מדבריו להלכה שיש שני דינים בשיעור נקב לגבי מקואות, האחד לענין עירוב מקואות, והוא דין השקה בין מקוה כשר למקוה פסול כדי להכשיר את הפסול, ושיעור הנקב בזה הוא כשופרת הנוד לכו"ע, ודיניו נתבארו להלן פרק ט, והשני לענין שלא יהא לו דין כלי לפסול המים מדין שאובים, ובזה פסק הרא"ש שאם ניקב למטה בשולי הכלי ממש, אפילו נקב כל שהו אפילו כמלא מחט ואינו יכול לקבל מים כלל, תו לא חשיב כלי לפסול, ואם הנקב הוא מן הצד שיעורו כשופרת הנוד, ומדלא הזכיר הרא"ש דין נקב להכשיר את הכלי לטבול בתוכו, נראה שדינו כדין פסול שאובין, ועי' גידולי טהרה נחל ס"ק לב.

אבל כלי שאין משתמשין בו אלא בקבעו, לכו"ע אין עליו תורת כלי ומותר לטבול בתוכו, ונשא ונתן בתקופה שהיו עושים מקואות מוכנים, ושוב חשיב כתלוש, ומ"מ מסיק למעשה שאין לחוש ומותר לעשות מקוה מאיזון ביטון, וגם הוי דרך בנין, וגם שם כתב שאם עושה נקב כשפ"ה בשולי הביטון, אין כאן בית מיוחד, ולכאורה אפשר להוסיף שבמקוה מאיזון ביטון חשיב כקביעה וחזיקה כאחת, שיש אומרים דעדיף מקבעו ולבסוף חקקו, כמ"ש לעיל הערה סו.

בספר טהרת יו"ט ח"ה עמוד רמז הביא תשובת הגר"י גר"ו מפאפא שנשאל אם מותר לרצף כתלי המקוה בטסי ברזל, והביא בשם שו"ת פנים מאירות ח"ג סימן מב שהתיר לתת טסי נחושת, משום דהוי גולמי מתכת, ומ"מ יעץ לצפות כל כותל בפני עצמו, ואח"כ לרצף הרצפה, ואח"כ לצקת ביטון על הטסין, עי"ש, ועי' טהרת יו"ט ח"ח מעמוד רפח ואילך כמה תשובות מפוסקי הדור הקודם בענין זה, ונראה דעתם להתיר, אלא שהגר"י ג"ו מפאפא יעץ לעשות הקירות אחד ועוד כמה עצות.

→ **בשו"ת** מנחת יצחק ח"ה סימן פה דין במקוה שרוצים לצפותו קודם בנייר שחור (נייר מזופת) בכל כותל נייר אחד וגם ברצפה, ועי' אש מחברים כל הניירות, ואח"כ נותנים ביטון ונראה ככתלים מביטון, והשיב שמקוה זו יש לו דין כלי גמור שאינו מחובר לקרקע, ואף אם מחברים אותו אח"כ לקרקע, ה"ז בקבעו ולבסוף חקקו, ואף העמק שאלה והמהרש"ם לא התירו אלא בביטון לחוד, מדין קבעו ולבסוף חקקו, ואף אם יעשו תחבולה ע"י נקב בשולי המקוה, יש חשש זחילה, וע"כ לא הסכים המנח"י לאופן זה, והוסיף שאף אם לא יחברו יריעות הזפת אין לעשות כן, עפ"י דברי כמה אחרונים שאף

תשובה בענין עשיית מקוה

24

7

לכבוד מוהר"ר שליט"א, שלו' וברכה כל הימים!

נדרשתי לפני זמן מאת כת"ר שליט"א לחות דעתי באופן עשיית מקוה טהרה לבנות ישראל שכת"ר הוא העושה והמעשה והעוסק בבנינו ומפני רוב הטרדות נוסף לעצם קושי וחומר הענין איחרתי עד כה, אבל מעט מעט ירדתי למצולות ים וזאת אשר העליתי במצודתי.

עיקר מה שכת"ר נכון בו הוא אשר ברצונו לבנות מקוה כשרה כפי מסורת אבותיו ועדתו, היינו מקוה על גבי מקוה שיהא בור ההשקה למטה ממקוה הטבילה כמו שנתקבל אצל חסידי חב"ד בשם המהרש"ב אבל מאחר שישנם שאין דעתם נוחה במקוה המתכשרת באופן זה דעתו להוסיף בור מן הצד, ועיקר השאלה הוא אם בכה"ג מתכשרת לכו"ע או אם עדיין לא יצאנו מידי פלוגתא.

ראשית כל אמינא לפעלא טבא יישר כחו וחילו, הרי אנו גרים בעיר גדולה רבת האוכלוסיה מאחב"י, יוסיף ה' עליהם ועל בניהם, גולה אשר הגלתה ממקומות וקהילות שונות ועל כל אחד ואחד להחזיק במנהגי וחומרי מקום שיצא משם, ולכן בכל ענינים צבוריים על המנהיגים ומורי הוראה לתקן דבר השוה לכל נפש בכל מה דאפשר ולא להכריע כדעה אחת במקום שהכרעה כזו היא בניגוד למסורת של חלק מהציבור ושיטודה של המסורת בהררי קודש. ובפרט במה שנוגע לטהרת בנות ישראל יש לתקן מקוה כשרה בכל ההידורים שאפשר שתתקבל על כל העדות ועל כל החוגים בלי שום ערעור או פקפוק. וכבר הביאו האחרונים דברי התשב"ץ, חלק א' סי' י"ז, וחלק ג' סי' ל"ג, שבענין מקוה הנוגע לאיסור כרת יש לחוש לשיטת יחיד המחמיר אף שאין הלכה כמותו ודברי הבית יוסף, יו"ד סי' ר"א, שבענין מקואות ירא שמים יש לו לצאת כל השיטות, ועיין שו"ת דברי חיים, יו"ד ח"ב סי' צ"ב, שהביא דברי הרשב"א בתורת הבית דבמקוה צריך לעשות אליבא דכו"ע כי היא קדושתן של ישראל, וכ"כ בשו"ת מהר"ם מלובלין סי' צ"ז שכשבונים מקוה חדשה יש לתקנה באופן שתהא כשרה אליבא דכו"ע וכ"כ שו"ת עמק שאלה סי' נ"ז. ע"ע נפש חיה להגאון מקאליש סי' ס"ה שכתב וז"ל אך בענין חמור כזה כל מה דאפשר לצאת ידי כל הדעות אף דעה הנדחית לגמרי מהראוי לעשות ע"כ.

לא אכחד מאת כת"ר שאף שבבנין מקוה על גבי מקוה יש תועלת באופן מעשי שלא יבוא לידי תקלה בסתימת הנקב בין בור הטבילה לבור ההשקה ושיתמעט החשש ברבות הימים של נתן סאה ונטל סאה מ"מ לא ראיתי בדברי רבותינו האחרונים שמצאו טעם המחייב לבנות בכה"ג דוקא, ולכן לו היה בזה איזה חשש או פקפוק הייתי מיעץ שלא לבנות בכה"ג, אבל מאחר שלא מצאתי טעם וציוני לפקפק בזה, בפרט אם יבנה כפי שיבואר לקמן, ודאי שיש בזה גם מן התיקון.

הנה אף שהמ
על גבי מקוה מ"מ
מתקבלים הם:
(א.) שיש לח
שמא ישכח לפתוח
זמן הטבילה.
(ב.) שמא לא
למעלה מנקב ההש
שמאחר שבכה"ג א
(ג.) בהשקה
ההשקה עד שברב
הם יותר מהרוב, ונ
ההשקה אלא מתעו
חמים מאותם שהם
במהרה יבוא לירי נ
ואף שישנם נ
נחשבות כמקוה ח
שהרי ודאי כשבוני
ושהזריעה תהיה כ
לעשות זריעה נוסכ
שבלי"ה יש בור הש
דוקא, עיין מש"כ
קונטרס מקוה על
גדול נתרבה החשי
בכה"ג כשיעור טפ
למצוא תחבולות ל:
כידוע לכת"ר
הדברי חיים ח"ב,
שאינ המים זוחליו
וכדומה יש בה מש
השליכות שבמקוה
נקטו רבים שמאחר
חילוק כשיעור אור
הטבילה לבור ההג
על הדברי חיים שו
כמה רבוותא שס"י
מקוה מים, פרק ה'

זנגיור - הילכה

חלק 3

כרמ"ל ל. גונג 333 גלין א. א. א. א.

הנה אף שהמהרש"ב לא הביע דעתו במפורש למה העדיף לבנות מקוה על גבי מקוה מ"מ כבר רבו הבאים אחריו למלאות דבריו והטעמים היותר מתקבלים הם:

(א.) שיש לחוש שאחר שהבלן ממלא מקוה הטבילה ע"י מים שאובים שמא ישכח לפתוח נקב ההשקה או שמא לא יהיה נקב ההשקה פתוח משך כל זמן הטבילה.

(ב.) שמא לא ישגיח הבלן היטב שיהיו המים שבמקוה הטבילה גבוהים עד למעלה מנקב ההשקה, וחששות אלו מסולקות הן לגמרי כשהנקב הוא למטה שמאחר שבכה"ג אין לסותמו נשאר הנקב פתוח בכל עת.

(ג.) בהשקה מן הצד ע"כ שמתערבים שאובים עם מי גשמים שבכור ההשקה עד שברכות הימים נעשה נתן סאה ונטל סאה עד שמים השאובים הם יותר מהרוב, וכל שהנקב למטה אין השאובים שטים על פני כל רוחב כור ההשקה אלא מתערבים רק במקום הנקב, וגם המים שבמקוה הטבילה הם יותר חמים מאותם שהם למטה מהרצפה וטבע החמים להשאר למעלה, באופן שלא במהרה יבוא לידי נתן סאה ונטל סאה בשיעור יותר מרובו.

ואף שישנם שנקטו בדעת המהרש"ב שבכה"ג מקוה העליונה והתחתונה נחשבות כמקוה חדא ומתכשרת ע"י זריעה אין מן הצורך לפלפל בדבריהם שהרי ודאי כשבונים מקוה שתהא כשרה לכל הדעות יש לתקן גם כור זריעה ושהזריעה תהיה כשרה לכו"ע, וא"כ אילו מטעם זה לכד לא היה מן הצורך לעשות זריעה נוספת ע"י כור מלמטה. נובאתי להדגיש נקודה זו לעורר שכל שבל"ה יש כור השקה שוב אין טעם עקרוני שהנקב לכור זה יהיה כשיעור טפח דוקא, עיין מש"כ בזה הרב ירמ' כ"ץ בספר מקוה מים (ירשלים תשנ"ב), קונטרס מקוה על גבי מקוה, פרק ב', אותיות ד'-ה', ואדרבה כל שהנקב יותר גדול נתרבה החשש של נ"ס ונ"ס, אלא שאם קבלה ביד כת"ר להחמיר אף בכה"ג בשיעור טפח כפי מסורת המהרש"ב יעשה כן אלא שבזה נתחזק הטעם למצוא תחבולות להנצל מחשש נ"ס ונ"ס כמו שאבאר לקמן].

כידוע לכת"ר החשש שנתעורר במקוה על גבי מקוה הוא מטעם שיטת הדברי חיים ח"ב, יו"ד, סי' צ"ג וצ"ז, שלדעתו ישנו פסול קטפרס אף במקום שאין המים זוחלים ממקום למקום מטעם שעצם עמידת המים על ידי סילון וכדומה יש בה משום קטפרס, ומטעם זה הרחיק לכת ואסר גם לטבול על גבי השליכות שבמקוה מטעם שמאחר שהשליכות עומדות בשיפוע הוי קטפרס ולכן נקטו רבים שמאחר שלפי דעת הדברי חיים חיבור ע"י סילון הוי קטפרס שוב אין חילוק בשיעור אורך או גובה הסילון ולכן עובי הנקב ברצפת המקוה בין מקוה הטבילה לכור ההשקה הוי כסילון שיש בו משום קטפרס, ואף שרכו החולקים על הדברי חיים שמכשירים מקוה ע"ג מקוה בחיבור ע"י סילון ובנוסף לזה יש כמה רבוותא שס"ל להכשיר קטפרס ממש באופנים שונים כמו שפרטן בעל ספר מקוה מים, פרק ה', אות ו', מ"מ ודאי שלכתחילה יש לחוש לדעת הדברי חיים.

26

אמנם יש למצוא כמה צדדי היתר אף לדעת הדברי חיים:

(א.) רבו הדעות שלדעת הדברי חיים ישנו פסול קטפרס דוקא היכא שסילון ארוך עומד באויר ומחבר מקוה העליונה לתחתונה אבל במקוה ע"ג מקוה והרצפה נקובה כשפורפת הנוד בזה המקוה כשר הוא אף לדעת הדברי חיים.

(ב.) הדברי חיים עצמו כתב שם בחלק ב', יו"ד סוף סי' פ"ח, להכשיר בכה"ג "אם יהיה עכ"פ שאובה שהמשכה כולה דהוא כשר מה"ת כמעט לכו"ע אז כשירה" והטעם הוא דבכה"ג ס"ל שמקוה שנעשה ממים שאובים שבאו ע"י המשכה אף אם פסול הוא פסולו אינו אלא מדרבנן ובדרבנן הוי קטפרס חיבור. עיין שו"ת אמרי יוסף, ח"ב סי' ע"ג; שו"ת דברי יואל, סי' פ'; שו"ת מנחת יצחק, ח"ה סי' צ"ב; ואגרות משה, יו"ד ח"א סי' ס"ה.

(ג.) אף לדעת הדברי חיים הא דנחשב מקוה ע"ג מקוה קטפרס היינו לענין חיבור אבל אין כונתו לומר שמקוה עליונה נפסלה משום זוחלין באופן שלא יהני הכשר ע"י השקה, והיינו שהדברי חיים עצמו כתב שאם הובאו המים למקוה העליונה ע"י המשכה שפיר יש לחבר מקוה העליונה להתחתונה ע"י סילון ואי נימא שהד"ח פסל מקוה העליונה משום שע"י קטפרס הוי זוחלין לא שייך להכשירו ע"י המשכה, ומפורש הדבר בדברי הד"ח בח"ב, יו"ד סי' צ"ג, בענין שליבות משופעות בתוך המקוה שאסור לטבול על השליבות משום שס"ל שהמים ע"ג הוי קטפרס ואפ"ה התיר לטבול בשטח המקוה שלא ע"ג השליבות כל שיש מ' סאה בלי צירוף המים שבשליבות וע"כ שס"ל שהוי קטפרס רק לענין חיבור למקוה אבל לא שעצם המקוה יחשב כקטפרס ויפסל משום זוחלין.

- ולכן נלפענ"ד שגם לפי דעת הד"ח שפיר מהני השקה מן הצד אף למקוה ע"ג מקוה וכשמתקנים מקוה באופן זה, ז"א מקוה ע"ג מקוה וגם השקה מן הצד, אין בו שום חשש, אמנם ראיתי בהערה בשולי העמוד בספר מקוה מים, פרק ח' אות ז', שכנראה היא עצה מחוכמת שיש בה כדי להרגיע אף למי שיתעקש לומר שלדעת הדברי חיים כל שיש מקוה ע"ג מקוה הוי קטפרס ושוב לא מהני לא המשכה ולא השקה מן הצד להכשירה, והעצה היא להסיר הרצפה מתחת שליבה התחתונה שבמדרגות שיורדים בהן למקוה באופן שהמי גשמים הצבורים מתחת למקוה הטבילה יעלו תוך השליבה התחתונה מבפנים, ז"א שימלאו השליבה התחתונה שהיא למעלה מרצפת המקוה, ואת הנקב למקוה הטבילה יעשה בדופן השליבה התחתונה מהצד דוקא בכדי שהמי גשמים יהיו מתוברים מן הצד שבכה"ג אף שהוי מקוה ע"ג מקוה מ"מ מאחר שסו"ס החיבור הוא מן הצד ולא מלמעלה למטה לא שייך בזה שום חשש ופקפוק של קטפרס, אלא שבזה אני מוסיף לייעץ שלא לסלק הרצפה מתחת כל שטח השליבה התחתונה אלא לסלקה משטח קטן ממש באופן שכמות המים העולם תוך השליבה תהיה מוקטנת כפי מה שאפשר כדי למעט בחילוף מי מקוה הטבילה עם מי גשמים ובזה נתמעט החשש של נ"ס ונ"ס, וכה"ג יכול לעשות שני נקבים

כל אחד כשיעור של דוקא, בשני דופני ו אחד מהם בעת הטבי גם שאר הטענות ש כמו שאבאר לקמן.

ונראה שבזה יכ טעמו של המהרש"ב סאה או מחשש שלא בשעת הטבילה עיקר פתוח בכל עת ואין ע הוא מן הצד בדופן מקוה אחת ומתכשרו מלמעלה למטה שע" עם המים שהם מתח המקואות באופן שני טעם שהוא אין אנו הוראת החזון איש נחשבת לזריעה לכל זריעה אזי כל הטיה ועוד אמינא ש:

זריעה מ"מ יש לחוש הזריעה, ולהנצל מ מתחילה בהמשכה ג בווחלין כתב החזון מלמטה ששם מי הו ויחי יוסף דף ט' התג אי זחילה מלמעלה והעצה לזה היא לסר בו ולפותחו רק אח הזריעה, וכמובן שבו רק מ' סאה של מי ג מקוה הטבילה בכדי

(1) שוב ראיתי מ: ר' יצחק מרזה שנתפרק והשלמה למאמר זה בו הבנין שלדעתם יש בו פשוט ויותר מרווח הן

כל אחד כשיעור של שפופרת הנוד, או אפילו כשיעור טפה אם כת"ר רוצה בכך דוקא, בשני דופני השליבה כעצת המהרש"ב כדי שאם מאיזו סיבה יסתם אחד מהם בעת הטבילה ולא ירגישו בהסתימה ישאר השני פתוח, ובוזה תסתלקו גם שאר הטענות שהזכיר הבעל טהרת המים אף שבלא"ה אין בהם ממש, כמו שאבאר לקמן.

ונראה שבוזה יכולים לצאת ידי כל הדעות בלי שום פקפוק שפשיטא שאם טעמו של המהרש"ב להצריך מקוה ע"ג מקוה הוא משום חשש נתן סאה ונטל סאה או מחשש שלא יגיעו המים עד נקב ההשקה או שיסתום הבלן את הנקב בשעת הטבילה עיקר התיקון הוא בזה שהנקב הוא מלמטה ובמה שהנקב נשאר פתוח בכל עת ואין שום נ"מ אי הנקב הוא מלמעלה למטה ברצפת המקוה או אם הוא מן הצד בדופן השליבה, ואי טעמו של המהרש"ב הוא שבכה"ג נחשב מקוה אחת ומתכשרת ע"י זריעה נראה שפשיטא שגם בכה"ג לא גרע הוא מנקב מלמעלה למטה שע"י הנקב מן הצד שהוא לתוך דופן השליבה נעשה מקוה אחד עם המים שהם מתחת לרצפה שהמים שבתוך השליבה התחתונה מחברים שני המקואות באופן שנעשים אחד ולא גרוע מנקב מלמעלה למטה, ואף אם מאיזה טעם שהוא אין אנו כנים בזה מ"מ בלא"ה עצתי אמונה שיתקן המקוה גם כפי הוראת החזון איש באופן שהמים יבואו לתוך בור הטבילה ע"י זריעה שהיא נחשבת לזריעה לכל הדעות באופן שאם טעמו של המהרש"ב הוא משום הכשר זריעה אוי כל הטירחא הונו לבנות מקוה ע"ג מקוה היא אך למותר!

ועוד אמינא שאף שודאי יש לחוש לדעת החזון איש להכשיר המקוה ע"י זריעה מ"מ יש לחוש שע"י זריעה בנקל יבא לידי חשש נתן סאה ונטל סאה בבור הזריעה, ולהנצל מחשש זה יש לתקן שהמים הבאים תוך בור הזריעה יבואו מתחילה בהמשכה ג' טפחים ע"ג צימענט הראוי לבלוע, ולהנצל מחשש זריעה בוזחלין כתב החזון"א לעשות הנקב להכניס המים העומדים להתכשר ע"י זריעה מלמטה ששם מי המקוה עומדים באשבוון אלא שהאב"ד פאפא זצ"ל בספרו ויחי יוסף דף ט' התלונן ע"ז שעדיין לא פלטינן מפלוגתא שהרי נחלקו הפוסקים אי זחילה מלמעלה ממ' סאה פוסלת אף המים שלמטה העומדים באשבוון, והעצה לזה היא לסתום הנקב שהמים יוצאים בו מבור הזריעה למקוה שטובלים בו ולפותחו רק אחר שהמים העומדים להתכשר ע"י זריעה כבר נכנסו לבור הזריעה, וכמובן שבכדי לתקן כפי עצה זו יש לבנות בור זריעה שיהא מחזיק לא רק מ' סאה של מי גשמים אלא שיחזיק גם כל כמות המים שצריך לה למלאות מקוה הטבילה בכדי להקל על הבלן שיהא בידו למלאות מקוה הטבילה בבת אחת

(1) שוב ראיתי מאמר "מקוה ע"ג מקוה" מאת הרה"ג ר' שלמה דיכובסקי והרה"ג ר' יצחק מרדכי שנתפרסם בתחומין כרך י"א (תש"ז), עמוד 248-260, עם הערות המערכת והשלמה למאמר זה בתחומין כרך י"ג (תשנ"ב-תשנ"ג), עמוד 307-308, שבו הציעו אופן הבנין שלדעתם יש בו לצאת ידי הכל, אמנם לפענ"ד נראה שהאופן המצויר כאן הוא יותר פשוט ויותר מרווח הן מטעמים הלכתיים והן מטעמים מעשיים.

ע"י הסרת הפקק, אלא שבזה באנו לידי בעיה חדשה והיינו שכאשר מסירים הפקק מהנקב הקילוח הראשון בא מכח אחד באופן שהמים נפסלים ע"י תפיסת יד אדם, והעצה לזה הוא לעשות נקב קטן שלא יהא חשש שיבואו ג' לוגין בקילוח הראשון, ומה טוב לתקן שגם המים הבאים מבור הזריעה לתוך מקוה הטבילה יבואו ע"י המשכה ג' טפחים ע"ג צימענט.

ועוד יש להעיר שכדאי להתייעץ עם מומחים במלאכת הבנין כדי לתקן משאבה (פאמפ) להוציא מים מבור הטבילה באופן שלא יפלו ממנו מים לתוך המקוה כדי שלא יתקצבו ג' לוגים מים שאובים שבכה"ג שוב לא תועיל הזריעה להכשירה וגם יש להזהיר הבלן שלא לנגב המקוה בסדין או במטלית שאם יסחטו מהם מים דינם כשאובים וכל שיש ג' לוגים שאובים בתחילה שוב לא מהני זריעה להכשירם.

ובזה יצאנו גם מידי תלונת הכאר משה שדבריו הובאו בטהרת יום טוב, מקואות פרק א', מדברי הגמ' שבת דף י"ד. שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים מטעם שהיו אומרים לא אלו מטהרים אלא אלו מטהרים, וכ"כ אם מקוה ע"ג מקוה הוי קטפרס יש לנו לחוש שהרואה יאמר שרק ליתר שאת עשו ב' השקות שאם נתקלקל חדא מינייהו יתכשר ע"י השקה השניה ולסוף יבואו לעשות השקה באופן של מקוה ע"ג מקוה לבד ויבא הדבר לידי מכשול, ואף שלפענ"ד אין בתלונה זו ממש שהרי אין לנו לבדות גזירות מדעתנו והרי גזירת חז"ל מצומצמת היא לדין טומאה דרבנן על הבא ראשו ורובו במים שאובים ומעולם לא גזרו על הטמא שלא יכניס ראשו ורובו למים שאובים ונוסף לזה לא גזרו בשום מקום על אופן עשיית המקוה מחשש שיטעו בהכשרתה, ואף אם לו יש טעם מספיק לחוש על אופן עשיית המקוה מפני חשש תקלה לעתיד הרי אין בכחנו לגזור גזירות, אבל זה פשיטא שכל שעושה הנקב בדופן השליבה הרי ההשקה היא מן הצד באופן שע"י השקה מבור זה בלבד שאין בזה משום חשש קטפרס המקוה מתכשרת לכו"ע והשקה מבור השני מן הצד היא באמת רק ליתר שאת ועוז.

→ ועוד אמינא שאף בבנין מקוה על גבי מקוה וגם בבור השקה מן הצד יש לבוא לידי נ"ס ונ"ס כמש"כ החזון איש ואף שהשיגו עליו שהפריז על המדה מ"מ עצם דבריו מתקבלים הם על הדעת ואף לולי זכריו עצם החששא קמה ונצבה. הנה כתב החזון איש וז"ל דבשעה שמוציאין את המים מהמקוה על הרוב נקב ההשקה פתוח ויוציאין המים מהאוצר שלמעלה מן הנקב ונשארו המים באוצר רק עד הנקב, וכשחוזרין למלא המקוה ממלאין עד למעלה מן הנקב כדי לעשות השקה כשפ"ה וא"כ נכנסין השאובין לאוצר ערך ד' ה' ס"מ ואם גובה המים באוצר 120 ס"מ, הרי בחליפת מי המקוה כ"ד פעמים כבר ניתנו מים שאובים לאוצר כמלואו וכבר נפסל לדעת הראב"ד. ולא עוד אלא שהמים שבמקוה מוגבהין בשעת טבילה וטבע המים שבאוצר ושבמקוה להשתוות ע"י הנקב שביניהן, וא"כ נכנסין השאובין לאוצר ובצירוף השאובין הקודמין ממחר

האוצר להיות רובו י ואף אם ידקדקו לפי לפתחו עד שהמים י דהשאובין נכנסין בט יהיה בס' טבילות 20 החזון איש נ"ס ונ"ס (120 cm) והנקב הו פסול נ"ס ונ"ס.

והרואה יראה שמחזירה לבור הרי מהבור המחזיק מ' ס שהרי בתוך אותה סז יש שני חלקים מאר של מים שאובים שנו אמנם נראה ש איש בליקוטים, סי' מדרבנן, וכ"כ בשו" מדרבנן קרוב הדבר הרואה נדמה שנוטל לטעות שמים שאוב הלימודית ואינו מר.

(2) החשבון המדוי

כשא הוא הכמות ההתו n פעמים. לדוגמא, כשהכמות הר

כדי למצוא מספר החי עבור n ומוציאים e:

או ביתר דייקנות

ולכן כש: $120, b = 1/24$ נמצא ש n הוא 17, ד"א אחרים במקומם.

(29)

האוצר להיות רובו שאובין בפחות מכ"ד טבילות (טה"ד וצ"ל כ"ד הורקות), ואף אם ידקדקו לפקוק את הנקב טרם שזוחלין את המים מן המקוה, ושלא לפתחו עד שהמים שבמקוה יהיו למעלה מן הנקב, אכתי לא יצאנו מהעובדא דהשאובין נכנסין בשעת טבילה להאוצר ואף אם יהי' המוגבה בקצב של 2 ס"מ יהיה בסי' טבילות 120 ס"מ מים שאובים כמלואו של האוצר, עכ"ל, ולכן לדעת החזון איש נ"ס ונ"ס בשיעור של כ' סאה מים המ' סאה הוא בגובה של ק"כ צ"מ (120 cm) והנקב הוא ה' צ"מ (5 cm) ע"י חילוף המים י"ב פעמים כבר יש בו פסול נ"ס ונ"ס.

והרואה יראה שלפום ריהטא אין דבריו מכוונים שהרי הסאה הראשונה שמחזירה לבור הרי היא נתערבת במי הגשמים באופן שכשנוטל הסאה הב' מהבור המחזיק מ' סאה לא נטל סאה שלמה אלא סאה פחותה חלק א' מארבעים שהרי בתוך אותה סאה השניה יש חלק א' מארבעים של מים שאובים ובסאה הג' יש שני חלקים מארבעים של מים שאובים, וכן בכל פעם ופעם מתגדל האחוז של מים שאובים שנתערבו עם המי גשמים שחוזרים ויוצאים מבור ההשקה.² אמנם נראה שלדעתו של החזון איש החשבון מדויק הוא והיינו שהחזון איש בליקוטים, סי' ג', אות ג', כתב שאף לדעת הראב"ד ג"ס ונ"ס פסולו הוא מדרבנן, וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב, ח"ג סי' נ"ד, ואם הפסול של נ"ס ונ"ס הוא מדרבנן קרוב הדבר לומר שהפסול הוא בגדר גזירת הרואים, והיינו שלעיני הרואה נדמה שנוטלו רוב המי גשמים והמקוה נשארה ברוב מים שאובים ויבואו לטעות שמים שאובים כשרים הם לטבילה שהרי הרואה אינו מלומד בחכמת הלימודית ואינו מרגיש שלא נעשה רובו מי גשמים בנטילת סאה ונתינת סאה

(2) החשבון המדויק הוא כדלהלן:

$$t(0) = a$$

$$t(n) = t(n-1) - b \cdot t(n-1)$$

כש a הוא הכמות ההתחלתית, b הוא אחוז המוצא בכל פעם, $t(n)$ הנו הכמות הנשארת לאחר n פעמים.

לדוגמא, כשהכמות ההתחלתית היא 120 חלקים ובכל חילוף מים יוצאים 5 חלקים אזי

$$a = 120$$

$$b = 1/24 \text{ (מתוך 5)}$$

המשוואה הכללית היא

$$t(n) = a(1-b)^n$$

כדי למצוא מספר החילופים הדרושים לחסר הכמות ההתחלתית עד לפחות מרוב פותרים עבור n ומוצאים e :

$$n > .7 / \log(1 - b)$$

או ביתר דייקנות

$$n > -.69314718055994530941723212145818 / \log(1 - b)$$

ולכן כש: $a = 120, b = 1/24$ נמצא ש n הוא 17, ז"א שבחילוף המים 17 פעמים נחסר חצי כמות המים ההתחלתיים ובאו אחרים במקומם.

כ"א פעמים זה אחר זה ואף שלפי החשבון כל שלא נטל ונתן סאה כ"ח פעמים³ אין כאן רוב שאובים מ"מ לפי דמיונו של הרואה כל שנטל סאה ונתן סאה מ' פעמים נדמה לו שנחסרו כל המי גשמים ובמקומם באו מ' סאה של מים שאובים וכל שנטל סאה כ"א פעמים נדמה לו שבאו כ"א סאה של מים שאובים במקומם. אמנם יהיה איך שיהיה אף אם לא ננקוט כעמדת החזו"א בזה אלא שנאמר שלדעת הראב"ד המקוה אינה נפסלת אלא ע"י רוב שאובים כפשוטו הרי במקוה של ק"כ ס"מ (120 cm) ונקב של ה' ס"מ (5 cm) כבר יש רוב שאובים אחר חילוף המים י"ז פעמים⁴, וכמובן שאם יש מקום ריק בכור של מי גשמים למעלה מהנקב בכה"ג נכנסים שם הרבה יותר מים מהמים השאובים שמהם ממלאים מקוה הטבילה ומתערבים שם כל אותם המים במי גשמים באופן שע"י נ"ס ונ"ס נעשו רובם מי גשמים ע"י חילוף המים אף בפחות מ"ז פעמים.

→ אמנם אולי יש מקום להצדיק מנהגם של ישראל על פי דברי הגמ' מכות דף ד. ושם איתא אמר רב יהודה אמר רב חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לשלשה לוגין שלא יהו במקום אחד ודוקא לים הגדול דקאי וקיימא אבל נהרא בעלמא לא, הרי מבואר שכל שהמים שקטים הם אינם מתערבים. אלא דקשה שבדיני או"ה, לולי דברי הט"ז, סי' תס"ז ס"ק י"ח, שכתב לחוש לשמא המים החמוצים נקוו ועמדו למעלה, לא מצינו כיוצא בזה ובכל איסור לח שנפל לתוך היתר לח שמתבטל בס' ושרינן ליה תיכף ומיד לא חיישינן שמא לא נתערב יפה ונשאר האיסור במקום שנפל, ובשו"ת מהרש"ם, חלק ג', סי' רמ"ח, כתב דגם בחמין וצונן שאין דרכן להתערב יפה לא חיישינן לכך אלא אמרינן דבלח בלח יש בילה, ועיין בשו"ת חות יאיר, סי' ק"י, שהרגיש בזה וכתב לחלק דכל שבא דרך שפיכה או דרך נפילה ודאי מתערבים ואפילו אם בא האיסור שלא בדרך נפילה, אלא שאח"כ מערין מכלי לכלי או באותו כלי עצמו ע"י הטייתו מתערב יפה משא"כ אם החבית באה לים הגדול שלא בכה"ג שלא נתערבו המים שבתוכו עם מי הים, אמנם ע"ש בסוף דברי החות יאיר שהוא עצמו הרגיש בדוחקם של הרברים וגם מי חכם שידע מה נקרא דרך נפילה או דרך שפיכה ומה אינו בכלל זה, והרי הטובל במקוה אם טובל במהירות המים מזרימים בכח דרך הנקב ומי יימת, שזה לא נקרא דרך שפיכה בפרט כשוראים בחוש שהמים תוך בור הגשמים ניתזים הם ממקומם ועולים ויורדים ע"י תנועת הטובל, אמנם עיין שו"ת חת"ס, יו"ד סי' רי"ד, שהביא דברי הריטב"א

(3) כפי החשבון המדויק כשהכמות ההתחלתית היא 40 סאה ובכל פעם נוטלים סאה ונותנים סאה אזי $a = 40, b = 1/40$ כשפותרים עבור n לפי המשואה הכללית

$$t(n) = a(1-b)^n$$

נמצא $n > 27$

ז"א שע"י נתן סאה ונטל סאה כ"ח פעמים נתרוקנו רוב מי המקוה ובאו מים שאובים במקומם.

(4) ראה הערה 1.

בשם ר' משה הדרשן יפה במי הים המלוחין סי' כ"ח, שפירש דס בטובל אח"כ מסתמא לכך אמינא שמ ולבור שמתחת לרצ הטבילה שהמים שאו שהבור השני לא יבזו שבבור השני המים ב: אבל עם כל הת ולהתודע אם באו כמות ידועה של נוזי שהם מתפשטים בש ידוע שהחומר הוא שמחליפים המים והו אותו הנוזל הולך וכי במקומם באופן שכי והרב המשיג יודעי גשמים חדשים לבור

31

בשם ר' משה הדרשן שדברי הגמ' נאמרו רק לענין מים מחוקים שאינם מתערבים
 יפה במי הים המלווחים שהם כבדים משא"כ בשאר משקים, וע"ע ראב"ן, חלק א',
 סי' כ"ח, שפירש דסוגיא דמכות מיירי בטובל בעת נפילת החבית ממש אבל
 בטובל אח"כ מסתמא כבר נתערב הכל, ע"ש.

לכן אמינא שמאד רצוי לתקן שתי בורות מן הצד נוסף למקוה הזריעה
 ולבור שמתחת לרצפה באופן שהאוצר של מי גשמים העומד בצד מקוה
 הטבילה שהמים שאובים נכנסים לתוכו הנו מתכשר ע"י הבור שבצדה, וכמובן
 שהבור השני לא יבוא לידי נ"ס ונ"ס בחילופים מועטים של מקוה הטבילה וגם
 שבבור השני המים באמת נשארים שקטים שלא יזוזו מתנועת הטובל.

אבל עם כל התיקונים וכל ההידורים אמינא שיש עצה לעמוד על הדברים
 ולהתודע אם באו לידי רוב שאובים ע"י נ"ס ונ"ס או לא, והיינו להשים
 כמות ידועה של נוזל תוך המי גשמים ושאותו הנוזל יהיה מהדברים שידוע
 שהם מתפשטים בשוה, לא עולים למעלה ולא יורדים למטה, באופן שיהיה
 ידוע שהחומר הוא למשל חצי אחוז של המים המכונסים בבור, ושוב כל זמן
 שמחליפים המים והמי גשמים יוצאים ובמקומם באים מים שאובים האחוז של
 אותו הנוזל הולך ומתמעט כפי ערך שיוצאים מים הראשונים ואחרים באים
 במקומם באופן שכשאותו חצי האחוז מתמעט ונעשה רבע אחוז הרי הבלן
 והרב המשגיח יודעים שכבר הגיעו לנ"ס ונ"ס ברובם ושצריכים להכניס מי
 גשמים חדשים לבור ההשקה. L

מקוה על גבי מקוה'

ראשי פרקים

- א. נתן סאה ונטל סאה
- ב. חיבור כל האוצרות

א. נתן סאה ונטל סאה

בהערת המערכת (הערה מס' 1 בעמוד 249) במאמרנו בכרך יא כתבה המערכת ש"היו בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה הרי זה כשר" (לשון המשנה מקואות ז.ב.), "כיון שאנו משערים שהסאה שניטלה יש בה אותו יחס בין שאובים לשאינם שאובים כמו במקוה כולה (יש בילה)", ואם כן עדיין נותרו במקוה ארבעים סאה מים שאינם שאובים."

אולם, אם אכן יש בסאה שניטלה אותו יחס בין שאובים לשאינם שאובים כמו במקוה כולה, הרי אז לא נותרו במקוה ארבעים סאה מים שאינם שאובים, שהרי היו בה ארבעים סאה מדודים בדיוק.

על כרחך צריכים אנו להסבר, שהמערכת הביאה להסבר שני, "שסאת המים השאובים שנוספה נעשתה כשרה ע"י מ' הסאה שאינם שאובים שקדמו לה", וכך אמנם עולה מדברי רש"י ביבמות פ.ב. ומדברי תפארת ישראל במשניות במקואות.

ב. חיבור כל האוצרות

בשרטוט שמלווה את הצעת "חיבור כל האוצרות" (עמ' 259), נפלה טעות. השרטוט המדויק הוא כמובא בעמוד הבא.

בהתאם להצעה זו יבנו אוצר א' ואוצר ב' במקביל לאוצר התחתון. אוצר א' יחובר לאוצר התחתון בהשקה מן הצד (2). אוצר ב' יחובר גם הוא לאוצר א' בהשקה מן הצד (3). האוצר התחתון יחובר למקוה בשתי השקות תחתונות (4-5), כתקנת המהרש"ב.

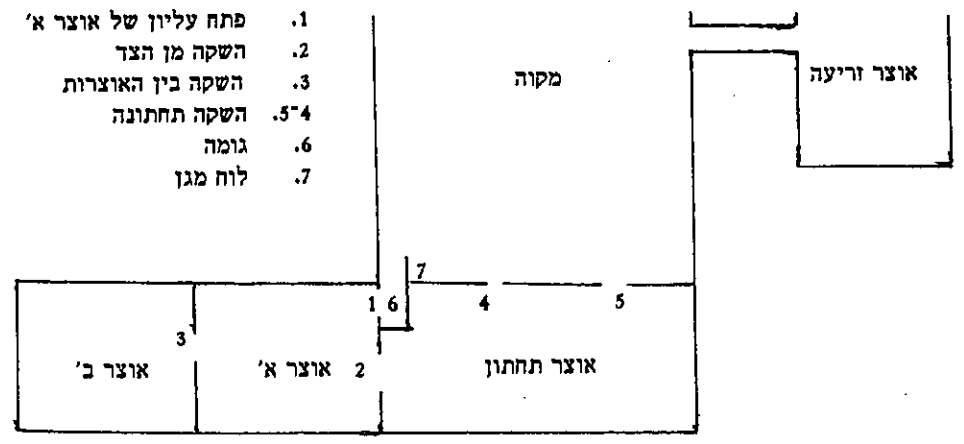
בנוסף יחובר אוצר א' למקוה בהשקה מן הצד (1) שפתחה ימוקם בחלק העליון של אוצר א'. על מנת למנוע זרימת המים של אוצר א' ואוצר ב' לתוך המקוה ולאפשר את ניקויו, יצרנו גומה (6) במקום החיבור של אוצר א' למקוה. באופן כזה, לפי חוק הכלים השלובים בפיזיקה, לא יעלו פני המים במקוה מעבר לשפת הגומה העליונה, ואילו ריצפת המקוה כולה תהיה יבשה.

1. השלמות למאמר תחת אותו שם ב"תחומין" יא עמ' 248.

מחבר - י"ג

הרב שלמה ריבובסקי

- 1. פתח עליון של אוצר א'
- 2. השקה מן הצד
- 3. השקה בין האוצרות
- 4-5. השקה תחתונה
- 6. גומה
- 7. לוח מגן

על מנת למנוע מן הטובל לגלוש לתוך הגומה הנ"ל ולהיזק, ניתן להתקין לוח-מגן (7) בין הגומה ובין המקוה שבה טובלים, או להתקין את הגומה במקום מסתור (מתחת למדרגות המקוה, וכדומה).

הצעה זו עולה על קודמותיה, הן משום שההשקות כולן — בין אוצר א' ואוצר ב'; בין אוצר א' והאוצר התחתון; וכן בין אוצר א' למקוה — הן השקית מן הצד. בדרך זו לא נודקק להיתרו של הרבי מסטמר זצ"ל לחבר את אוצר א' וב' בחיבור של קטפרס. אוצר ב' הותקן כדי לשמר לתקופה ארוכה אוצר, שהמים שבו לא יושפעו מתנועת הטובלים. המים למקוה יגיעו דרך אוצר זריעה.

ניתן לשלב בזה גם את הרעיון של "מרצפת דקה", שהיא הצעת השיפור הראשונה הנזכרת במאמרנו הנ"ל (עמ' 256-257) (יצויין, כי רעיון זה של מרצפת-דקה הוא רק לשיטת הרמב"ם במסכת מקואות ו,א).

בפני בית הדין
 שערב צאתו מבריר
 18. הסכום ששולם
 היתה 150 רובל. זה
 ללא תשלום המזונו
 האם, שקיבלה
 דמי המזונות רק כד
 רחוק מלבסות את
 להיות שווה לכל ה
 השאלה ההלכ

1. עיבוד מתוך פסק ה